

Evenwichtig en slagvaardig

Het Nederlandse prijsbeleid dreigt een farce te worden. Deze maal niet omdat er meningsverschillen bestaan tussen werkgevers en werknemers, maar omdat de middenstand, daarin gesteund door een meerderheid in het parlement, zich fel verzet tegen de prijsmaatregelen van minister Lubbers. Wat is er aan de hand?

De energiecrisis heeft tot een forse olieprijsverhoging geleid. Hierdoor zal in Nederland het invoerprijspeil met ca. 20% stijgen. Alleen al op grond van deze stijging is in 1974 een waardedaling van de gulden te verwachten van ca. 10%. Het is dan ook begrijpelijk dat de regering krachtige maatregelen wil nemen tegen de dreigende vloedgolf van prijsstijgingen.

Minister Lubbers ziet als evenwichtig en slagvaardig prijsbeleid het vertraagd doorberekenen van de kostenstijgingen: industrie, handel en diensten zullen gedurende resp. acht, vier en zes weken de kostenstijgingen, excl. de loonkosten waarvoor andere regels gelden, voor eigen rekening moeten nemen. Het is bekend dat de Tweede Kamer de detailhandel van deze maatregelen wil uitzonderen. De minister legde echter de daarop betrekking hebbende motie naast zich neer. De Kamer durfde daaraan geen consequenties te verbinden. Dit laatste was overigens te voorzien. In de motie werd de regering namelijk uitgenodigd de detailhandel niet te betrekken in de voorgenomen verscherping van het prijsbeleid. De regering werd niet verzocht of gedwongen dit te doen. Het is opmerkelijk dat politici en parlementaire pers die anders over een lidwoord kunnen vallen (vgl. het buitenlandse beleid) er geen blijk van gaven dat zij deze slag om de arm in de gaten hadden.

Zoals gezegd, de regering wil een evenwichtig en slagvaardig prijsbeleid voeren. De evenwichtigheid acht zij bevorderd door ten eerste te garanderen dat het besteedbaar inkomen van de kleine zelfstandige niet meer wordt aangetast dan het besteedbaar inkomen van de modale werknemer en ten tweede de mogelijkheid te bieden ontheffing te vragen indien de continuïteit, de rentabiliteit en de liquiditeit van een bedrijf ernstig in gevaar komen. Bovendien hebben de middenstandsorganisaties het voor elkaar gekregen dat kleine zelfstandigen van het prijsbeleid worden uitgezonderd. Tijdens het schrijven van dit commentaar waren nog niet alle resultaten van de besprekingen tussen middenstand en regering bekend.

De slagvaardigheid van het prijsbeleid is onder meer afhankelijk van de mate waarin de betrokkenen willen meewerken aan de beteugeling van de inflatie. Ik ben bang dat van die slagvaardigheid weinig terecht komt, omdat ook de middenstand door het weifelende optreden van de regering tijdens de oliecrisis er achter is gekomen dat je met burgerlijke ongehoorzaamheid veel kunt bereiken. De Nederlandse politici hebben hier overigens zelf om gevraagd, zowel in hun benadering van de oliecrisis als in hun benadering van de inflatie. Laat ik dit toelichten.

Eind oktober kondigde Arabië voor Nederland het olieembargo af. De regering ging over tot het invoeren van auto-vrije zondagen. Heftig verzet van de Horeca leidde ertoe dat werd aangedrongen op benzinerantsoenering. Zonder de voor- en nadelen hiervan voldoende af te wegen besloot de regering tot rantsoenering, terwijl er op dat moment reeds hier en daar twijfel bestond over de effecten van het embargo. Een volgende pressiegroep, de BOVAG, diende zich aan. Deze pleitte voor de pomphouders, vooral voor die in de grensstreken. Het resultaat was dat de rantsoenering werd afgeschaft. Er is nu een maximumsnelheid ingevoerd om tot de noodzakelijke benzinebesparing te komen. Krantenberichten meldden evenwel dat de KNAC zich hiertegen zal verzetten. Zij pleit voor beperking van het brandstofverbruik op basis van vrijwilligheid.

Begin januari bemerkte de consument dat er ten gevolge van de oliecrisis buitensporige prijsstijgingen optraden. Het parlement en de regering kwamen hier, na een verdraging, ook achter. De regering kondigde daarop een toch wel grove prijsmaatregel af. Het invoeren van een verrijnde maatregel is onmogelijk door tijdgebrek en door de geringe marges die ons economisch stelsel nu eenmaal biedt. Niet alleen de middenstand, maar ook de consumenten moeten dan ook vertrouwen hebben in de goede bedoelingen van de regering. Bij de middenstand ontbreekt dit vertrouwen.

Nu zou je verwachten dat het parlement de economische effecten van de prijsmaatregel beziet. Naast de vele politicologen die over het Binnenhof zwerven, lopen daar immers ook nog wel een klein aantal bekwame economen rond. Dit gebeurde echter niet. Men kwam er niet toe de plaats van de middenstand in het economisch leven te bestuderen, terwijl ook niet werd ingegaan op de mogelijke oorzaken van de exorbitante prijsstijging. Een meerderheid van de Tweede Kamer ging, naar het lijkt, zonder meer achter de middenstand staan, niet beseffend dat het wel eens zo zou kunnen zijn dat juist de middenstand de oorzaak van die prijsstijging is. Hoe is het bijv. mogelijk dat er prijsverschillen bestaan tussen dezelfde artikelen in verschillende winkels? Dat komt niet door de industrie. Weten de parlementariërs wel dat het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf economische verkenningen publiceert waaruit zonneklaar blijkt dat bijna het gehele midden- en kleinbedrijf, in ieder geval op korte termijn, voordeel heeft van inflatie? Houdt het heftige verzet van de middenstand met dit laatste verband?

Allemaal vragen waar de politicus een duidelijk antwoord op moet weten, wil hij een slagvaardig anti-inflatiebeleid voeren. Welnu, de Tweede Kamer had geen behoefte aan meer inzicht. Het gevolg is dat de regering een motie niet uitvoert en dat de middenstand gesterkt wordt in zijn buitenparlementaire acties. Waar moet dat heen?

L. Hoffman

Inhoud

<i>Drs. L. Hoffman:</i> Evenwichtig en slagvaardig	101
Column Conflictverschuiving, door Prof. Dr. W. Albeda	103
<i>Drs. T. Walter:</i> Het onderzoek voor de prijscompensatie	104
<i>Dr. J. H. Zoon:</i> Migratie als maatstaf	108
Notitie Kritiek, door W. D. Franckena	109
Mededelingen	110
Rectificatie Het verkeer als sociaal systeem	110
Europa-bladwijzer Literatuurkroniek, door Europa Instituut Leiden	111
Notitie Gevaarlijke prijscompensatie, door Dr. J. Timmers	112
Toets op taak Welvaartsbevordering zonder pijn, door D. A. P. W. van der Ende ..	114
Boekennieuws Ralph W. Pfouts: Elementary Economics: A Mathematical Approach, door Dr. A. Kunstman	116
A. D. Bain: The control of the money supply, door Drs. B. S. Wilpstra	117
Mededeling	118

Redactie

Commissie van redactie: H. C. Bos,
R. Iwema, L. H. Klaassen, H. W. Lambers,
P. J. Montagne, J. H. P. Paelinck,
A. de Wit.
Redacteur-secretaris: L. Hoffman.
Redactie-medewerker: W. D. Franckena.

Adres: Burgemeester Oudlaan 50,
Rotterdam-3016; kopij voor de redactie:
postbus 4224.
Tel. (010) 14 55 11, toestel 3701.
Bij adreswijziging s.v.p. steeds adresbandje
meesturen.

Kopij voor de redactie: in tweevoud,
getypt, dubbele regelafstand, brede marge.

Abonnementsprijs: f. 83,20 per kalenderjaar
(incl. 4% BTW); studenten f. 52
(incl. 4% BTW), franco per post voor
Nederland, België, Luxemburg, overzeese
rijksdelen (zeepost).

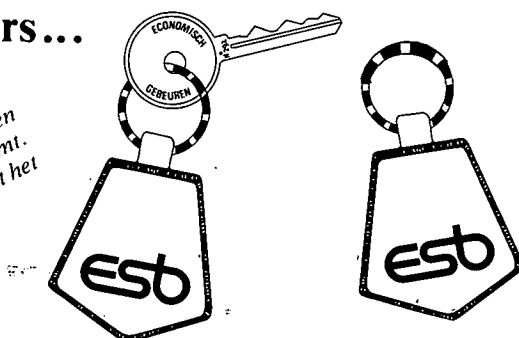
Betaling: Abonnementen en contributies
(na ontvangst van stortings/giro-
acceptkaart) op girorekeningno. 122945
t.n.v. Economisch Statistische Berichten
te Rotterdam.

Losse nummers: Prijs van dit nummer f.2,50
(incl. 4% BTW en portokosten).
Bestellingen van losse nummers
uitsluitend door overmaking van de hierboven
vermelde prijs op girorekeningno. 8408
t.n.v. Stichting het Nederlands Economisch
Instituut te Rotterdam met vermelding
van datum en nummer van het gewenste
exemplaar.
Abonnementen kunnen ingaan op elke
gewenste datum, maar slechts worden
beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Advertenties: B.V. Koninklijke Drukkerijen
Roelants - Schiedam
Lange Haven 141, Schiedam,
tel. (010) 26 02 60, toestel 908.

Sleutelhangers...

krijgt U niet cadeau als u een
abonnement op **ESB** neemt.
Ook al is **ESB** de sleutel tot het
economisch gebeuren.

Wat U wel ontvangt is veel interessante
achtergrondinformatie. Iedere week weer artikelen,
columns en rubrieken door een keur van auteurs.

Voor abonnementen: tel. (010) 14 55 11, toestel 3701.

Stichting
Het Nederlands Economisch Instituut
Adres: Burgemeester Oudlaan 50,
Rotterdam-3016; tel. (010) 14 55 11.

Onderzoekafdelingen:

Balanced International Growth
Bedrijfs-Economisch Onderzoek
Economisch-Sociologisch Onderzoek
Economisch-Technisch Onderzoek
Vestigingspatronen
Macro-Economisch Onderzoek
Projectstudies Ontwikkelingslanden
Regionaal Onderzoek
Statistisch-Mathematisch Onderzoek
Transport-Economisch Onderzoek

Conflict- verschuiving

Wie over de pluralistische maatschappij spreekt, moet weten, dat hij het heeft over een samenleving met conflicten. Daarvoor is het niet nodig Dahrendorf gelezen te hebben. Wanneer alle groepen met gemeenschappelijke belangen en/of gemeenschappelijke idealen organisaties vormen, om hun belangen en idealen na te streven, dan liggen conflicten tussen die organisaties voor de hand. In de jaren vijftig hoopten we erop, dat die conflicten minder heftig zouden worden met het verstrijken van de tijd. Bij de archaische, tweegedeelde maatschappij, waarop Marx het oog had, was er de onverbiddelijke klassenstrijd tussen kapitaal en arbeid. Maar kapitaal en beheer der ondernemingen worden sindsdien steeds duidelijker gescheiden. De beroepsbevolking differentieert zich (er is geen algemene verburgerlijking, maar ook geen proletarisering). Daarmede is de tweedeling, ondanks de nieuwe belangstelling voor de simpele tweedeling van Marx en de krampachtige pogingen de klassenstrijdideologie te doen herleven, uit de tijd.

Maar daarmede zijn de conflicten de wereld niet uit. Dat was de vergissing der jaren vijftig. Arbeidsconflicten kunnen nog zeer heftig zijn. Het hevige, maar eigenlijk wel wat onnozele gevecht over de verdeling van de opbrengst van het productieproces tussen werknemers en andere bij de onderneming betrokkenen, verdiept zich tot een veel reëlere discussie over de verdeling binnen de groep der werknemers. Daarmede wordt de differentiatie binnen de werknemersgroep natuurlijk niet slechts duidelijker geaccentueerd, zij wordt ook gepolitiseerd.

De tijd van de unitaire vakbeweging, die allen van hoog tot laag organiseert, schijnt voorbij te zijn. Ook het meer principiële conflict over de zeggenschap, zoals zich dat binnen de onderneming manifesteert, draagt bij tot de politisering van de in de werknemersgroep aanwezige horizontale gelaagdheid. De discussie over de medezeggenschap in Duitsland toont dit duidelijk aan. Wat zal de plaats zijn van het kaderpersoneel in de medezeggenschapsorganen? Zal dit personeel op de wip komen te zitten en kunnen bemiddelen tussen de twee groepen, „arbeiders” en „management” of, erger, bepalen wat er bij onenigheid tussen deze beide groepen moet gebeuren?

Daarmee verandert het arbeidsconflict en het verschuift. Maar inmiddels kan men de contouren zien van nieuwe conflicten. Zie ik het goed, dan kan men in de activiteiten der actiegroepen voor milieu, in de discussies over Kalkar, over de Westerschelde, in het gehele debat over de economische groei de contouren zien van het nieuwe conflict, dat voor de post-industriële samenleving veel belangrijker gaat worden dan het conflict binnen de onderneming, of beter het conflict binnen de producentengroep. Het nieuwe conflict dat zich aankondigt, en waarvan wij de eerste schermutselingen aan zien komen, is dat tussen producenten en anderen. Zoals Galbraith het uitdrukte, de tijd gaat komen, „that we must bite the hand that fed us”. In onze rijke samenleving hebben de producentenbelangen (en producenten dat zijn werkgevers én werknemers) lange tijd (velen zeggen te lange tijd) de gehele maatschappij

beheerst. In de post-industriële maatschappij gaat die overheersing terugtrekken.

Het is interessant te zien, dat ook een sterk door Marx beïnvloed socioloog als Alain Touraine in zijn laatste werk, *Production de la société* 1), tot soortgelijke conclusies komt. Touraine wil een analyse van onze maatschappij zoals Marx dat gedaan zou hebben en dus niet gewoon de Marxistische analyse van de negentiende-eeuwse maatschappij op de onze overplanten. In Touraine's visie (maar ik neem maar één idee uit een uitzonderlijk rijk en zeer belangrijk werk) was de strijd tussen (in Marxistische termen) kapitaal en arbeid uiterst belangrijk in de industriële maatschappij. De post-industriële maatschappij is veel meer gedifferentieerd. Daar is men voortdurend bezig met, wat hij noemt „la construction de la société”, wat een veel gecompliceerder probleem is, dan het regelen van de verhouding tussen werknemers en werkgevers.

1) Editions du Seuil, Parijs, 1973.

Het onderzoek voor de prijscompensatie

DRS. T. WALTER

In het voorjaar van 1973 besloten de industriële werkgevers en de industriebonden een onderzoek te laten instellen naar de werking van het mechanisme van de prijscompensatie, zoals dit sinds 1970 werd toegepast. De industriebonden waren van mening dat de prijzen van de goederen en diensten gekocht door de huishoudens in de hogere inkomensgroepen minder stegen dan die gekocht door consumenten uit de lagere inkomensgroepen; dat dientengevolge de eerstgenoemde inkomensgroepen die hetzelfde percentage ontvingen voor prijscompensatie dus in feite werden overgecompenseerd. De industriële werkgevers bestreden deze opvatting. Per 1 juli 1973 werd toen, in afwachting van de resultaten van het onderzoek een voorlopige „af-topping” van het brutoloon of -salaris vanaf f. 28.000 per jaar (later verlegd naar f. 35.000) overeengekomen. De partijen spraken af dat de uitkomsten van het onderzoek bepalend zouden zijn voor het al dan niet definitief effectueren van de aftopping. Op 12 december 1973 werd het rapport van het onderzoek door de opdrachtgevers openbaar gemaakt. In de onmiddellijk daarop volgende vergadering tussen de industriële werkgevers en de industriebonden bleek dat beide partijen verschillende conclusies uit het rapport hadden getrokken. Concludeerden de werkgevers uit het rapport dat de hogere inkomens bij eenzelfde percentage prijscompensatie niet worden overgecompenseerd, de industriebonden waren van mening dat uit het rapport geen enkele conclusie kon worden getrokken omdat tengevolge van de onvolledige opdracht de inkomensvorming geheel buiten beschouwing was gebleven. De auteur, wetenschappelijk medewerker bij de Vakgroep Huishoudkunde van de Landbouwhogeschool te Wageningen en één van de medewerkers aan het onderzoek, beschrijft in dit artikel de inhoud van het rapport.

De opdracht voor het onderzoek

Het Bureau Industriële Werkgevers en de Industriebonden NVV, NKV en CNV verleenden te zamen opdracht voor het onderzoek aan Prof. Drs. C. W. Visser 1), voorzitter van het bestuur van de Stichting Voorlichtingsinstituut voor het Gezinsbudget en aan de Stichting het Nederlands Economisch Instituut. De doelstelling van het onderzoek was

„Een op basis van het aanwezige grondmateriaal en binnen de voor het onderzoek beschikbare tijd zo volledig mogelijk inzicht te verkrijgen in de procentuele verandering van jaar op jaar over de periode 1964-1973 van de koopkracht per geldeenheden van de huishoudens van een aantal bruto-inkomensgroepen”.

Het onderzoekrapport diende gegevens te bevatten over de structuur van de budgetten van bedoelde inkomensgroepen, berekend op grond van de meest recente beschikbare gegevens, over de totale budget-prijsstijging voor deze inkomensgroepen en een vergelijking te geven van de uitkomsten per inkomensgroep met het prijsindexcijfer voor werknemersgezinnen, zoals dit maandelijks door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) wordt berekend en gepubliceerd.

Het CBS verstreekte statistische adviezen; de berekeningen voor de studie werden uitgevoerd door de afdeling Consumentenprijzen van het CBS. Het rapport is van de hand van Prof. Visser en van Drs. R. Iwema, namens het Nederlands Economisch Instituut, en met medewerking van de ondergetekende.

De onderzoekers verklaren in het rapport met nadruk dat

zij zich onthouden van elke uitspraak ten aanzien van de uit het onderzoek te trekken conclusies voor het te voeren beleid. Dit is geheel in overeenstemming met de opdracht.

De beperkingen van het onderzoek moeten worden toegeschreven aan de relatief korte tijd die voor het onderzoek beschikbaar was, nl. slechts vijf maanden. Het rapport diende uiterlijk medio december gereed te zijn, opdat de uitkomsten van het onderzoek eventueel gebruikt zouden kunnen worden bij de loononderhandelingen voor 1974. Daarom was het niet mogelijk nieuw statistisch materiaal te verzamelen. Het is vooral te danken aan de snelheid waarmee de afdeling Consumentenprijzen van het CBS de verschillende prijsindexcijfers heeft berekend, dat het rapport binnen de gestelde tijd kon worden opgeleverd.

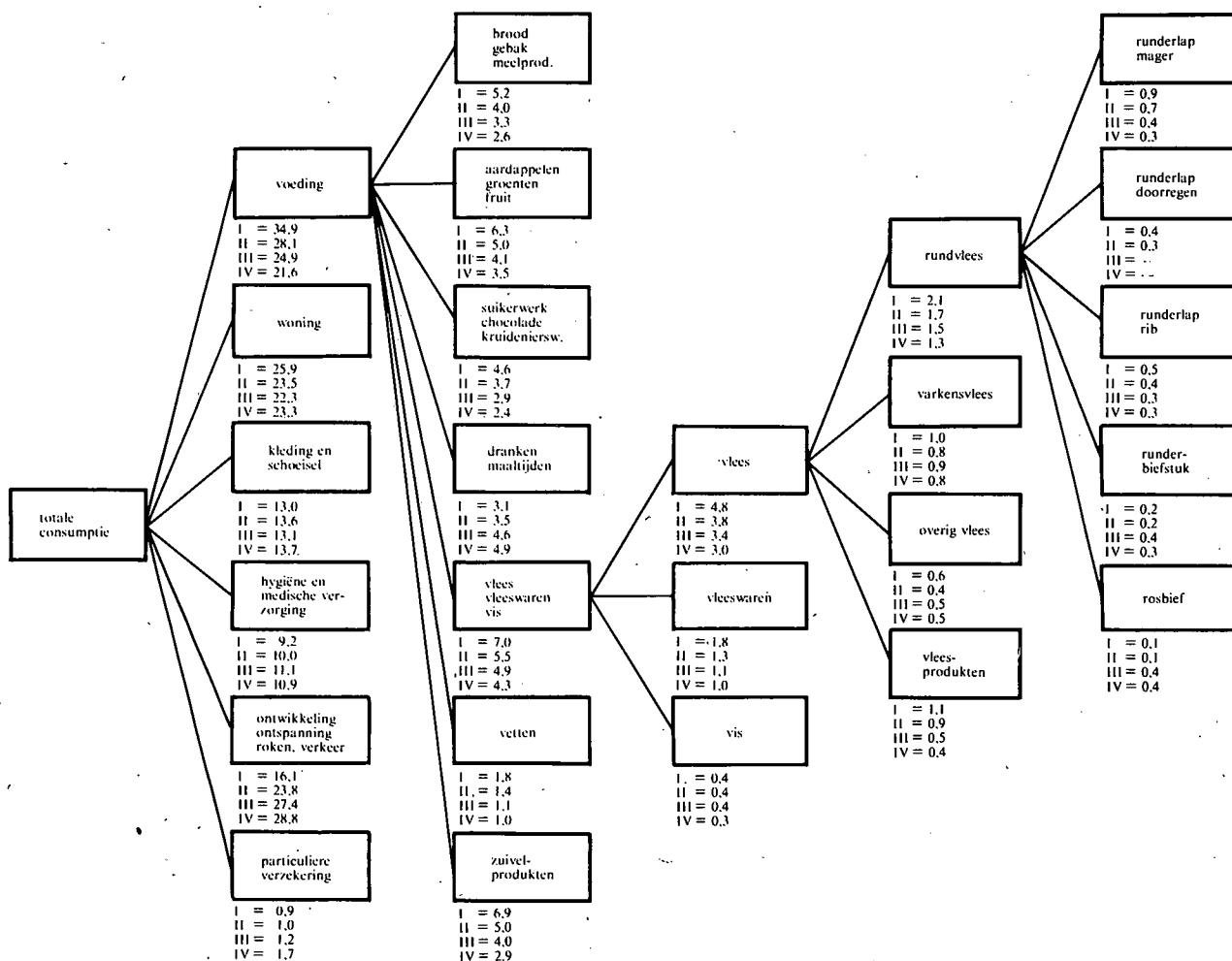
Het rapport

Het rapport heeft als titel „De ontwikkeling van de koopkracht van de gulden van 1964 tot en met 1972 voor 4 inkomensgroepen van werknemersgezinnen in Nederland”.

Het doel van het rapport is niet alleen het geven van een toelichting op de door het CBS berekende cijfers, met uiteraard een verantwoording van de wijze van de totstandkoming van deze cijfers, maar daarnaast tracht het de pro-

1) Prof. Drs. C. W. Visser is hoogleraar bij de Vakgroep Huishoudkunde van de Landbouwhogeschool te Wageningen.

Figuur 1. Voorbeeld van de wegingsopbouw bij verschillende reeksen voor de groep „vlees” uitgedrukt in % van de consumptieve uitgaven.

blematiek van de prijsindexcijfers doorzichtig te maken, opdat diegenen die van dit instrument gebruik moeten maken voor beleidsdoelinden op de hoogte zijn van de eigenenschappen en de beperkingen ervan.

De voor de berekeningen gebruikte basis

„Bij de berekening van het indexcijfer worden de goederen en diensten waarvan het prijsverloop wordt gevolgd, trapsgewijs samengevoegd tot steeds meer omvattende groepen van artikelen (goederen en diensten) tot het totaal indexcijfer ontstaat (zie fig. 1 - T.W.). De indexcijfers waaruit het totaal indexcijfer is opgebouwd, worden partiële indexcijfers genoemd”. De wijze waarop de partiële indexcijfers voor de samenvoeging worden gewogen, noemt men het wegings-schema. Een dergelijk wegings-schema wordt berekend op grond van een (zo recent mogelijk) budgetonderzoek. Beschikbaar waren de uitkomsten van het budgetonderzoek 1963/1964. Voor de maandelijks gepubliceerde prijsindexcijfers van de gezinsconsumptie, reeks voor werknemersgezinnen, bestaande uit man, vrouw en twee niet-verdienende kinderen beneden zestien jaar, en met een inkomen van in 1964 maximaal f. 10.500 (in 1972 ca. f. 21.500), waren uiteraard de wegingscoëfficiënten reeds bekend. Voor de andere inkomensgroepen moesten de wegings-schema's nog worden opgesteld. De keuze viel op de groepen met inkomens in 1964 van:

f. 12.000 - f. 16.000 (gemiddelde gezinsgrootte	4,0)
f. 20.000 - f. 25.000 (" " "	4,4)
f. 30.000 en meer (" " "	4,5)

Voor het jaar 1972 moet men in dit verband denken

aan inkomens van resp. ca. f. 24.000 - f. 32.000, f. 40.000 - f. 50.000 en f. 60.000 en meer.

Deze inkomensgroepen zullen verder worden aangeduid als resp. de inkomensgroepen I, II, III en IV.

De categorieën bestedingen

Overeenkomstig de opdracht werden in het onderzoek uitsluitend de *consumptieve* bestedingen van gezinnen betrokken. De verplichte overdrachten door gezinnen aan de overheid en aan sociale verzekeringsinstellingen, besparingen, alimentaties en schenkingen bleven buiten beschouwing.

De consequentie hiervan is dat werd geabstraheerd van fiscale invloeden, en met name van die van de progressie en het al dan niet toepassen van een inflatiecorrectie. Bij deze studie is ervan uitgegaan dat de prijscompensatie geheel los gezien dient te worden van de via de fiscale sfeer bewerkte inkomensherverdeling. Dit aspect van het onderzoek dient niet uit het oog te worden verloren.

De gebruikte prijsgegevens

Nadat de wegings-schema's waren opgesteld, moesten de prijsindexcijfers worden berekend aan de hand van de partiële prijsindexcijfers voor de afzonderlijke artikelen.

Bij het CBS waren beschikbaar de partiële indexcijfers voor de reeds genoemde landelijke reeks van werknemersgezinnen met in 1964 een inkomen van maximaal f. 10.500. Daar echter algemeen wordt aangenomen dat mensen met hogere inkomens andere kwaliteiten kopen, in andere win-

kels, leek het juist voor de hogere inkomensgroepen gebruik te maken van prijsgegevens die meer in overeenstemming zijn met deze inkomensgroepen.

Had het CBS dergelijke gegevens niet ter beschikking, het Haagse Gemeentelijke Bureau voor de Statistiek had deze wel. Dit laatste bureau berekent namelijk voor de Gemeente 's-Gravenhage niet alleen prijsindexcijfers voor dezelfde groep werknemers als het CBS dit voor het gehele land doet, maar daarnaast ook een prijsindexcijfer voor gezinnen met hogere inkomens. Bij gebrek aan de landelijke prijsaannemingen voor de hogere inkomensgroepen werd aangenomen dat de prijsverhouding voor de hogere en lagere inkomensgroepen voor het gehele land dezelfde was als voor de gemeente 's-Gravenhage. Uit de aldus beschikbare partiële prijsindices werden aldus landelijke partiële prijsindices voor de hogere inkomensgroepen berekend met behulp van de volgende formule:

$$\frac{IHH \times ILW}{IHW} = ILH$$

waarbij:

IHH = Haagse partiële prijsindexcijfer voor hogere inkomensgroepen,

IHW = idem voor werknemersgezinnen (lagere inkomens),

ILH = landelijke partiële prijsindexcijfer voor werknemersgezinnen (lagere inkomens).

ILW = idem voor hogere inkomensgroepen.

Voor de inkomensgroepen I en II werden de partiële prijsindices voor de werknemersgezinnen (lagere inkomens) gebruikt, voor de inkomensgroepen III en IV die voor de hogere inkomensgroepen.

De resultaten van het onderzoek

De verschillen in de wegingsschema's voor de onderscheiden inkomensgroepen blijken uit tabel 1.

Tabel 1. *Wegingsschema's*

Artikelgroep	Inkomensgroep			
	I	II	III	IV
1. Voeding	34,9	28,1	24,9	21,6
2. Woning	25,9	23,5	22,3	23,3
3. Kleding, schoeisel	13,0	13,6	13,1	13,7
4. Hygiëne, medische verzorging	9,2	10,0	11,1	10,9
5. Ontwikkeling, ontspanning, roken, verkeer	16,1	23,8	27,4	28,8
6. Particuliere verzekeringen	0,9	1,0	1,2	1,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Gewezen dient te worden op het feit dat de sterke daling voor de artikelgroep Voeding (de Wet van Engel) vrijwel wordt gecompenseerd door de stijging voor de artikelgroep Ontwikkeling, ontspanning, roken, verkeer, hetgeen inhoudt dat door alle inkomensgroepen ten naastenbij eenzelfde percentage van de totale consumptieve bestedingen wordt uitgegeven aan deze beide artikelgroepen te zamen.

Het verloop van de totaalprijsindexcijfers voor de jaren 1965-1972 voor de vier inkomensgroepen is in tabel 2 aangegeven.

Wat in deze tabel vooral opvalt, is de grote „sprong” van I naar II. Dit is des te merkwaardiger omdat voor beide inkomensgroepen gebruik is gemaakt van dezelfde partiële prijsindices, zodat verschillen in de totaalprijsindices geheel moeten worden toegeschreven aan verschillen in de wegingsschema's. Tabel 3 laat dit wat meer gedetailleerd zien voor het jaar 1972.

Slechts voor Kleding en schoeisel is het prijsindexcijfer voor groep II lager dan voor groep I; voor alle andere artikelgroepen, met uitzondering van dat voor Voeding, echter belangrijk hoger.

Tabel 2. *Totaalprijsindexcijfers van de gezinsconsumptie 1965 - 1972 (1964 = 100)*

Jaar	„Werknemersgezinnen” met een inkomen in 1964 van maximaal f. 10.500	Hoofdarbeidersgezinnen met een inkomen in 1964 van:		
		f. 12.000 — f. 16.000	f. 20.000 — f. 25.000	f. 30.000 en meer
	I	II	III	IV
	(gem. cons. 1964 f. 7.800)	(gem. cons. 1964 f. 11.200)	(gem. cons. 1964 f. 15.700)	(gem. cons. 1964 f. 24.700)
1965	104,0	104,1	104,5	104,3
1966	110,0	110,6	111,1	111,0
1967	113,8	115,2	116,0	116,1
1968	118,0	119,6	120,5	120,5
1969	126,8	128,6	129,2	129,2
1970	132,4	134,2	134,7	134,6
1971	142,4	145,2	145,9	145,9
1972	154,0	157,6	158,3	157,9

Tabel 3. *Vergelijking van de groepsindexcijfers en de wegingsfactoren voor de inkomensgroepen I en II*

1972	Index			Weging	
	I	II	II - I	I	II
Voeding	141,6	142,2	+ 0,6	34,9	28,1
Woning	147,9	150,6	+ 2,7	25,9	23,5
Kleding en schoeisel	157,6	156,1	- 1,5	13,0	13,6
Hygiëne en medische verzorging	217,1	221,0	+ 3,9	9,2	10,0
Ontwikkeling en ontspanning	152,1	156,9	+ 4,8	16,1	23,8
Particuliere verzekeringen	149,9	155,5	+ 5,6	0,9	1,0
Totaal	154,0	157,6	+ 3,6	100,0	100,0

Indien wij nog even teruggaan naar tabel 2, en daar het verschil in verloop tussen de inkomensgroepen I en II beschouwen, dan zien wij jaren dat de indices voor beide inkomensgroepen zich vrijwel parallel ontwikkelen (vooral van 1967 tot en met 1970), doch dat de laatste jaren de indices snel uiteen gaan lopen. Men kan zich afvragen of dit verschijnsel moet worden toegeschreven aan de in die jaren snel veranderende basis. Hierop komen wij hieronder nog terug.

De invloed van de ontwikkeling van de prijsindices voor de artikelgroepen op het totale prijsindexcijfer

De stijging van het totaalprijsindexcijfer wordt uiteraard beïnvloed door het wegingsschema. De invloed van de stijging van de prijsindex van een artikelgroep op de stijging van het totaalprijsindexcijfer kan als volgt worden berekend: Bij een wegingscoëfficiënt van bijv. 34,9 voor Voeding, en een verandering in de prijsindex voor Voeding van 41,6, zal de invloed van de prijsverandering van Voeding $\frac{34,9}{100} \times 41,6 = 14,5$ punten in een totale verandering van 100

54,0 bedragen (zie tabel 3, inkomensgroep I)

In tabel 4 wordt een samenvatting gegeven van de bij-

Tabel 4. *Bijdrage van de stijging in de indices voor de verschillende artikelgroepen tot de stijging in het totaalprijsindexcijfer voor de onderscheiden inkomensgroepen, in punten en in procenten; 1972 bij 1964 = 100*

Artikelgroep	In punten				In procenten			
	inkomensgroep				inkomensgroep			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Voeding	14,5	11,9	11,3	9,9	26,9	20,6	19,3	17,1
Woning	12,4	11,9	11,6	11,7	23,0	20,7	19,8	20,3
Kleding	7,5	7,6	7,8	8,1	13,9	13,2	13,4	14,0
Hygiëne enz.	10,8	12,1	13,5	12,9	19,8	21,0	23,1	22,3
Ontwikkeling enz.	8,4	13,5	13,6	14,4	15,6	23,5	23,3	24,8
Part. Verz.	0,4	0,6	0,6	0,9	0,8	1,0	1,1	1,5
Totaal	54,0	57,6	58,3	57,9	100,0	100,0	100,0	100,0

drage van de stijging in de indices voor de verschillende artikelgroepen tot de stijging in het totaal prijsindexcijfer over 1972 t.o.v. 1964 voor de onderscheiden inkomensgroepen.

De aldus berekende verschillen tussen de inkomensgroepen moeten uiteraard in de eerste plaats worden toegeschreven aan de verschillen in de wegingscoëfficiënten. Ook hier valt weer op de „sprong” tussen de inkomensgroepen I en II.

Consequenties van het werken met een verouderde basis

Het werken met een verouderde basis als bij dit onderzoek noodzakelijkerwijze moest gebeuren, heeft uiteraard belangrijke consequenties voor het actualiteitsgehalte van de resultaten.

Het gebruik van een relatief oude basis is in een tijd van zich snel wijzigende omstandigheden in feite een discutabele zaak. Het werken met een oude basis kan immers slechts geschieden indien men uitgaat van de veronderstelling dat consumptiegewoonten en kwaliteiten sinds het jaar dat als basis is genomen ongewijzigd zijn gebleven. Deze veronderstelling is uiteraard irreal. Men behoeft slechts te denken aan verschijnselen als het sinds 1964 sterk toegenomen autobezit, de opkomst van kleurentelevisie en de in verband met prijsstijgingen zich wijzigende kwaliteiten van producten. De onderzoekers hebben de opdracht dan ook uitsluitend aanvaard „in het vooruitzicht van een nieuw budgetonderzoek dat mede is afgestemd op het doel waarvoor het in studies als deze wordt gebruikt”.

In het rapport wordt erop gewezen dat het niet onwaarschijnlijk is „dat er in de loop van de tijd per saldo een verschuiving van het consumptiepakket plaatsvindt in de richting van goederen die een relatief geringe prijsstijging vertonen”.

Een op een relatief oud basispakket gebaseerd prijsindexcijfer, zo mag men veronderstellen, zal een overschatting van de prijsstijging van het actuele consumptiepakket inhouden. Dit verschijnsel vindt in cijfers gepubliceerd in de *Sociale Maandstatistiek* van het CBS 2) zijn bevestiging (zie figuur 2).

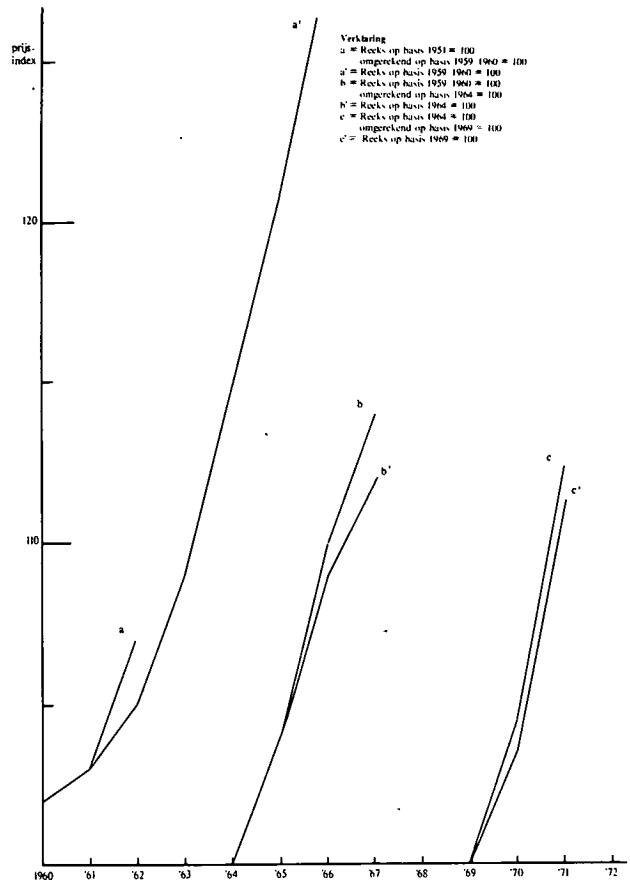
De conclusie ligt voor de hand: *Van een prijscompensatie berekend op basis van een te oud consumptiepakket kan een inflatoire impuls uitgaan.* Ter vermijding van een dergelijke impuls, die uiteraard in hoge mate ongewenst is, dienen budgetonderzoekingen in de toekomst aanmerkelijk frequenter te worden gehouden dan in het verleden het geval is geweest, indien mogelijk in de vorm van een continu budgetonderzoek, zo concluderen de onderzoekers.

Enkele andere beperkingen

a. Prijswaarnemingen voor de verschillende inkomensgroepen

In het onderzoek is gebruik gemaakt van twee reeksen partiële prijsindexcijfers, nl. die voor de lage en die voor de hogere inkomens. In feite echter zou moeten worden gewerkt met partiële prijsindexcijfers berekend uit de prijswaarnemingen speciaal gericht op elke inkomensgroep waarvoor de prijsindexcijfers worden berekend afzonderlijk.

Voor inkomensgroep III zijn voor de jaren 1970, 1971 en 1972 de prijsindexcijfers berekend met behulp van beide reeksen partiële prijsindexcijfers, die voor de lagere, en die voor de hogere inkomens, om aldus de invloed van het gebruik van verschillende prijsgegevens na te gaan. Het resultaat van deze vergelijking is als volgt. Zijn de totaalindexcijfers berekend met behulp van de partiële prijsindexcijfers voor de hogere inkomensgroepen voor die jaren resp. 134,7, 145,9 en 158,3, bij berekening met behulp van de partiële

Figuur 2. Vergelijking van enkele reeksen prijsindexcijfers berekend op basis van een „oud” en een „nieuw” verbruikspatroon.

(bron: *Sociale maandstatistiek* april 1971, blz. 159 en febr. 1972, blz. 62).

prijsindexcijfers voor de lagere inkomensgroepen komen deze totaalcijfers uit op 135,1, 146,7 en 159,4. Zou men dus de partiële prijsindices voor de lagere inkomens ook voor berekening van de prijsindices de hogere inkomensgroepen gebruiken, dan zou de prijsstijging voor de hogere inkomens worden *overschat*. Hieruit kan worden geconcludeerd dat, als voor verschillende inkomensgroepen prijsindexcijfers worden berekend, dit voor iedere inkomensgroep dient te geschieden met behulp van de op die inkomensgroep betrekking hebbende prijswaarnemingen.

b. Verschillen in gezinsgrootte en gezinsfase

Terloops werd reeds gewezen op de verschillen in gezinsgrootte. Uiteraard kan de grootte van het gezin een belangrijke invloed hebben op het wegingsschema dat voor dat bepaalde type van gezin geldt. Echter is naast de gezinsgrootte ook de leeftijd van de kinderen van groot belang: het wegingsschema voor een gezin met twee kinderen beneden de leeftijd van bijv. 5 jaar zal immers belangrijk kunnen verschillen van dat van een gezin met twee kinderen in de leeftijd van bijv. 13 en 15 jaar.

De belangrijkste conclusies

De studie voor de prijscompensatie is om verschillende redenen van belang.

1. Doordat in het onderzoek de nivellerende invloed van belastingen en sociale verzekeringen buiten beschouwing bleef, kon de ontwikkeling van de prijsindexcijfers voor

2) *Sociale Maandstatistiek*, april 1971, blz. 159 en idem februari 1972, blz. 62.

Migratie als maatstaf

DR. J. H. ZOON

Dr. J. H. Zoon, adjunct-directeur van het Economisch-Technologisch Instituut Friesland, analyseert in dit artikel de migratiesaldi per leeftijdsklasse van de Nederlandse provincies. Hij pleit voor het bereiken van een evenwichtige migratiebalans voor naar bepaalde criteria onderscheiden bevolkingsgroepen. Aan het slot noemt hij enige maatregelen om een dergelijke balans te verkrijgen.

Gedurende de jaren vijftig gaven de drie Noordelijke provincies jaar op jaar vertrekoverschotten te zien van gemiddeld 10.000 per jaar. Deze vertrekoverschotten werden beschouwd als symptoom van economische achterstand. Wie de migratiesaldi van deze provincies over de laatste jaren beziet, moet wel tot de conclusie komen dat deze achterstand, in Drenthe al geruime tijd geleden en in Friesland onlangs, heeft plaats gemaakt voor een voorsprong.

Deze conclusie klopt echter niet met het tussen 1960 en 1970 gedaalde aandeel van het Noorden in de landelijke werkgelegenheid 1), de vergeleken met ons land als geheel

hoge werkloosheidscijfers en het — in ieder geval in 1965 nog — achterblijven van het inkomen per belastingplichtige. De economische achterstand van een landsdeel behoeft derhalve, anders dan in de jaren vijftig, niet meer te zien te zijn aan de migratiesaldi. Hetzelfde geldt trouwens voor een voorsprong: die van de beide Hollanden is blijkbaar niet meer in staat de bevolking te binden, laat staan voor een vestigingsoverschot te zorgen. De migratiesaldi zeggen ons thans niet meer dan dat een gebied, om welke reden dan ook, al dan niet in trek is. Wat Drenthe en Friesland betreft, kan worden vastgesteld dat de economische achterstand meer dan gecompenseerd wordt door andere factoren, waarbij bijv. gedacht kan worden aan ruimte, frisse lucht en rust.

Migranten-categorieën

Deze voor de saldi van de totale migratie geldende conclusies zijn niet van toepassing op die van alle migrantencategorieën. Duidelijk blijkt dat uit het saldo per leeftijdsgroep. Aan de hand van de leeftijdsopbouw der bevol-

1) Berekend uit tabel 2 van bijlage 1 van de *Nota Noorden des Lands*, 1972.

de consumptieve bestedingen geïsoleerd worden bezien. Gebleken is uit dit onderzoek dat de hogere inkomensgroepen bij een prijscompensatie met een gelijk percentage als voor de lagere inkomens niet worden overgecompenseerd; hoewel de verschillen gering zijn, zou men, niet zonder reden, kunnen betogen dat eerder het tegendeel het geval is.

2. Doordat in deze studie moest worden gewerkt met een relatief oude basis, kon nog eens duidelijk worden aangegeven van welk groot belang een frequent gehouden budgetonderzoek is, niet in de laatste plaats omdat het werken met een te oude basis een inflatoire impuls tengevolge kan hebben.
3. Voor iedere inkomensgroep waarvoor prijsindexcijfers worden berekend, moeten afzonderlijke op die inkomensgroep betrekking hebbende partiële prijsindexcijfers worden gebruikt. In feite geldt deze constatering bijv. ook voor ieder type gezin waarvoor een afzonderlijk prijsindexcijfer wordt berekend.

Besluit

Het rapport wordt besloten met de opmerking dat de koopkracht van de geldeenheden niet uitsluitend afhankelijk

is van het algemeen consumptieprijspeil, maar evenzeer van de vaardigheid van de mens als consument. Het artikel van Mitchell over „The backward art of spending money” wees reeds in 1912 op een verwaarloosd terrein van kennis en van opleiding. Het in 1973 door de Nederlandse Gezinsraad uitgebrachte rapport *De vorming van de consument* maakt duidelijk dat de kunst — en de kunde — van het wel overwogen besteden van het inkomen nog steeds een achtergebleven gebied is.

Het rapport besluit met de verzuchting:

„Voor het behoud van diens koopkracht (d.w.z. van de consument-T.W.) behoeft niet altijd uitsluitend aan prijscompensatie te worden gedacht, doch moet het tevens van groot belang worden geacht dat deze vorming nu eindelijk eens grondig ter hand wordt genomen”.

Een pleit dus voor een systematische aanpak van „consumer education”. Bij een totaalbedrag aan consumptieve bestedingen in Nederland van omstreeks f. 100 mrd. per jaar kan met de hier geciteerde slotzin uit het rapport niet anders dan van ganser harte worden ingestemd. Niet in de laatste plaats omdat een meer weloverwogen besteding van het inkomen door de consument een belangrijke bijdrage kan leveren tot de bestrijding van de inflatie.

T. Walter

Migratiesaldi a)

Jaar	Groningen	Friesland	Drenthe	Noorden
1965	- 148	- 1.014	+ 1.487	+ 325
1966	+ 667	- 675	+ 1.259	+ 1.251
1967	- 1.617	- 1.082	+ 1.706	- 993
1968	- 2.358	- 838	+ 1.505	- 1.691
1969	- 1.952	- 974	+ 2.347	- 579
1970	+ 196	- 752	+ 1.696	+ 1.140
1971	- 203	+ 279	+ 3.238	+ 3.314
1972	- 209	+ 2.035	+ 3.331	+ 5.157

a) CBS, *Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid*. De gegevens betreffen de binnen- en de buitenlandse migratie.

king per ultimo 1966 2) en de provinciale sterftecijfers per leeftijdsklasse 3) hebben wij voor iedere provincie berekend hoeveel inwoners per leeftijdsklasse er eind 1971 4) zouden zijn, indien zich geen vestigings- of vertrekoverschotten zouden hebben voorgedaan. De verschillen tussen het berekende en het werkelijke aantal inwoners per leeftijdsklasse die ongeveer overeen zouden moeten komen met het migratiesaldo van de vijf voorafgaande jaren 5), zijn uitgedrukt in een percentage van het berekende aantal inwoners per leeftijdsklasse. Aldus wordt weergegeven de mate waarin het werkelijke aantal inwoners per leeftijdsklasse eind 1971 als gevolg van de binnen- en buitenlandse migratie in de jaren 1967 t/m 1971 afweek van het berekende aantal. Deze migratie behoeft overigens niet geheel in de betreffende leeftijdsklasse te hebben plaatsgevonden; zij kan zich, aangezien zij op vijf jaren betrekking heeft, ook in de voorgaande leeftijdsklasse hebben voltrokken 6).

In de grafieken (blz. 110) zijn die provincies samengebracht, waarvan het migratie-effect per leeftijdsklasse — voortaan gemakshalve migratiesaldo genoemd — op min of meer gelijke wijze fluctueert. Zo geven Noord-Brabant, Zeeland, Drenthe en Overijssel, alle vier provincies met een vestigingssaldo in de voorafgaande periode van vijf jaar, negatieve saldi te zien in één of meer lagere leeftijdsklassen. „Vertrekprovincies” als Friesland en Limburg vertoonden in deze zelfde leeftijdsklassen hun grootste vertreksaldi en Gelderland dat in elke leeftijdsgroep een vestigingssaldo boekte, kwam in de klasse 20-24 jaar nog maar net boven de streep. Alle zeven provincies, de één meer en/of eerder dan de ander, gaven in de hogere leeftijdsklassen vestigingssaldi te zien.

Met enige overdrijving zou men kunnen zeggen dat de migratiesaldi van de vier provincies in de tweede grafiek het wat vertekende spiegelbeeld vormen van die der andere zeven. De beide Hollanden en Groningen hebben een vestigingsoverschot in de lagere leeftijdsklassen dat, vooral in Groningen, al spoedig plaatsmaakt voor een vertrekoverschot. Utrecht, de enige provincie in deze groep met een vestigingssaldo in de periode 1967 t/m 1971, vertoont enige gelijkenis met Gelderland, met dien verstande dat de grootste vestigingssaldi, anders dan in Gelderland, juist in de lagere leeftijden vallen.

Een vertreksaldo van een provincie in een bepaalde leeftijdsklasse is een gevolg van het feit dat zij in vergelijking met andere provincies de betreffende leeftijdsklasse te weinig te bieden heeft. Zo doet het ontbreken van voldoende opleidings- en carrièremogelijkheden en misschien ook het verlangen naar grootstedelijk vertier, jongeren naar de Randstad trekken. De tekortkomingen van het woon- en leefklimaat in de Randstad veroorzaken een uittocht van ouderen naar provincies met een aantrekkelijker woonklimaat, zoals delen van Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en de laatste tijd ook Drenthe en Friesland.

Deze min of meer algemene tendenties kunnen nog worden aangevuld met voor de verschillende provincies specifieke omstandigheden die de omvang der saldi kunnen vergroten of verkleinen, zoals bijv. werkgelegenheidsproblemen van structurele aard — Limburg, Drenthe, Friesland, Overijssel — of de aanwezigheid van bijzondere attracties. Dit laatste geldt voor Groningen. Het grote vestigingsoverschot in de lagere leeftijdsklassen is toe te schrijven aan in die provincie gevestigde onderwijs-

Kritiek

De verleiding voor academici om zich minder vleidend uit te laten over wetenschappen die men niet als „vak” beoefent, is blijkbaar toch voor iedereen even groot. Was het tot voor kort zo, dat een aantal economen hun negatieve visie op de sociologie niet onder stoelen of banken stak, het omgekeerde — kritiek uit de sociale hoek op de economie — kwam veel minder voor. De laatste tijd halen de sociale wetenschappers de schade echter snel in. De professionele economen worden in de „sociale” kritiek doorgaans aangeduid als burgerlijke economen.

Een uiterst kwalijk staaltje van „niet-burgerlijke” kritiek is te vinden in het literaire periodiek Hollands Maandblad van januari jl. De heer J. Velmer, die „een tijdje psychologie en sociologie studeerde en thans in het vormingswerk zit”, blijkt het in zijn artikel „Een kritiek op de burgerlijke economie” helemaal niet op de economische theorie te hebben begrepen. Ervan overtuigd dat hij het brede terrein van de economie met groot gemak overziet, stelt hij o.a. dat Galbraith een soort dollar-sociaal-democraat is die zelf profiteert van het systeem en daarom behoort tot het meest verachtelijke type van de burgerlijke economen, dat Harmonie en Conflict van Pen een reclamefolder is voor de ondernemingsgewijze productie en dat de Keynesiaanse theorie een legitiematie is voor roof en plundering. Dat de grensnut- en neoklassieke theorieën er ook aan moeten geloven, behoeft nauwelijks vermelding. Aan het slot van zijn scheldkannonade weet Velmer ons nog te melden dat de geconcentreerde macht van het monopoliekapitaal door de proletarische woede zal worden weggevaagd.

Dat de redacteur van het Hollands Maandblad deze onzin afdrukt, stelt teleur. Verder is het bedroevend dat er een ernstige onjuistheid over ESB in het betreffende artikel staat. De bewering dat ESB wordt gefinancierd door Rotterdamse havenbelangen raakt kant noch wal. Omdat dit een van de weinige blunders is die niets met economie hebben te maken, had de redactie van Hollands Maandblad haar auteur tenminste op dit punt kunnen corrigeren.

W.F.

instellingen van boven-regionale betekenis; de abrupte omslag daarna aan het onvermogen de afgestudeerden binnen de regio emplot te bezorgen. Het vertreksaldo in de hogere leeftijdsklassen is voor een belangrijk deel het gevolg van de zuigkracht die het aantrekkelijker Drentse landschap uitoefent.

2) CBS, *Maandstatistiek van bevolking en volksgezondheid*.

3) CBS, *Sterfjetafels voor Nederland*, afgeleid uit waarnemingen over de periode 1966-1970, deel 2a.

4) Met het oog op de in de tabel gegeven migratiesaldi hadden wij de berekeningen liever voor ultimo 1972 uitgevoerd. De leeftijdsopbouw van die datum was echter nog niet beschikbaar.

5) De verschillen tussen de berekende en de werkelijke totale migratiesaldi over de periode 1967 t/m 1971 vloeiden zo goed als geheel voort uit administratieve correcties en grenswijzigingen tussen de provincies. Het was niet mogelijk het effect van de binnenlandse migratie afzonderlijk te bepalen (zie ook voetnoot 6).

6) Zo blijkt uit CBS-gegevens betreffende de binnenlandse migratie van gezinshoofden en afzonderlijk migrerende naar leeftijd — de buitenlandse migratie en die van gezinsleden is daarin niet begrepen — dat het vertreksaldo van Friesland en Drenthe in de klasse van 15-19 groter was dan in die van 20-24 jaar.

Streven naar evenwichtige migratiebalans

Er is veel voor te zeggen om te streven naar een evenwichtige migratiebalans. Dat een evenwicht in de migratie als totaliteit geen evenwicht vóór verschillende bevolkingscategoríen behoeft in te houden, is na het voorgaande wel duidelijk. Het lijkt dan ook beter te pogen een evenwichtige migratiebalans te bereiken voor naar bepaalde criteria — bijv. beroepscategorie, opleidingsniveau, of leeftijd — onderscheiden bevolkingsgroepen. Indien een dergelijk evenwicht zou worden bereikt, mag namelijk worden gezegd dat geen enkele bevolkingscategoríe een gebied zodanig tekort vindt schieten of aantrekkelijk acht, dat vestigingen en vertrek in saldi resulteren. Door iedere groep als totaliteit wordt het pakket van inkomens, werkgelegenheid, woon- en leefklimaat en al het andere wat een gebied vóór en tegen kan hebben, per saldo niet minder of meer gewaardeerd dan het, wat anders samengestelde, pakket in enig andere regio. Meer behoeft een gebied niet te verlangen!

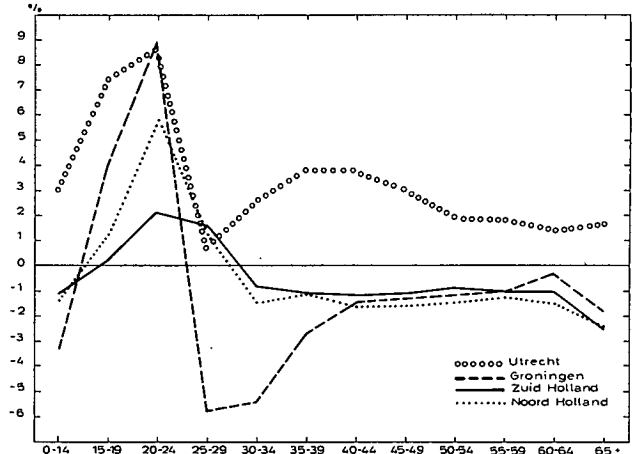
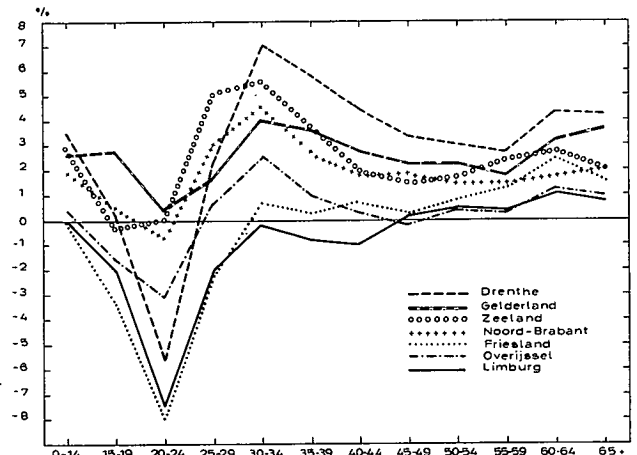
Een dergelijke situatie kan zo dicht mogelijk worden benaderd door maatregelen te treffen die moeten worden afgestemd op de samenstelling en de oorzaak der migratiesaldi. Meer inzicht in de migratiemotieven zou daarbij van nut kunnen zijn, maar ook zonder dat kunnen wel wat maatregelen worden genoemd. Wordt bijv. gestreefd naar een evenwichtige migratiebalans per leeftijdsgroep dan zouden gebieden met een vertreksaldo van jeugdigen al een heel eind geholpen zijn met instellingen voor hoger beroeps- en/of wetenschappelijk onderwijs, mét — wil althans een situatie als in Groningen worden voorkomen — als follow up opvoering der werkgelegenheid in kwalitatieve zin. In gebieden met een vertreksaldo in de hogere leeftijdsklassen lijkt verbetering van het woon- en leefklimaat de aangewezen weg. De druk van oudere generaties op de aantrekkelijke woonprovincies zal dan vanzelf al minder worden.

Druk op attractieve woongebieden

Het is alleszins denkbaar dat, aangezien leefklimaatverbeterende maatregelen niet van de ene dag op de andere effect sorteren, de druk op attractieve woongebieden intussen te groot wordt. Dan zullen daar maatregelen moeten worden genomen om de vestiging van niet-economisch gebonden af te remmen. Zonder woonruimtetwet — die bovendien op dergelijke doeleinden zal moeten worden afgestemd — is dat geen eenvoudige zaak. Maar misschien opent de bestemmingsplanprocedure nog mogelijkheden om de druk te verlichten.

Daardoor zou dan tevens een hier en daar opduikend nevenverschijnsel van de trek naar buiten wat minder kans krijgen. Het komt wel voor dat de nieuwe inwoners zich bij

Effect van de migratie in de periode 1967 t/m 1971 per leeftijdsklasse

het verzet tegen ingrepen in het landschap die voor de economische activiteiten van in het gebied wonenden én werkenden nodig zijn, in de voorste gelederen bevinden. Er schuilt al wat tragiek in het feit dat degenen die in floreerende gebieden hun welstand hebben bereikt, nu van de frisse lucht, de rust en de ruimte komen genieten in gebieden waar deze, mede als gevolg van een aldaar heersende economische achterstand, nog aanwezig zijn. Maar er zijn erger dingen in de wereld. Het gaat echter te ver wanneer zij menen dat, nu zij zelf eenmaal „binnen” zijn, voortaan alles bij het oude en een ander desnoods maar „buiten” moet blijven.

Z.

ESB

Mededeling

Wereldcongres van economen

Van 19 t/m 24 augustus 1974 organiseert de International Economic Association (IEA) een economisch wereldcongres over: „Globale, regionale en sectorale economische integratie”.

Een aantal bekende economen uit de gehele wereld zullen hun preadviezen in diverse secties verdedigen. Het congres wordt gehouden in Budapest. Voor inlichtingen en aanmeldingsformulieren: IV Közgazdász Világkongresszus Irodája, Budapest 55. P.O.B. 1, H-1860 Budapest, Kossuth Lajos tér 11,

Magyarország (Hungary), tel.: 328-588, 129-031, telex: 22-54-45.

Rectificatie

Het verkeer als sociaal systeem

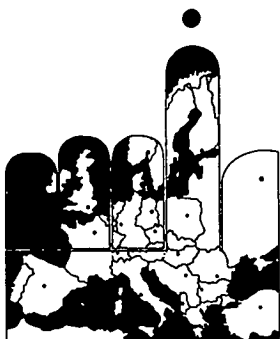
In *ESB* van 19 november 1973 is een artikel afgedrukt van Drs. L. Nagelsmit. Enige gedachten over het verkeer als sociaal systeem. Drs. E. de Boer van de Technische Hogeschool te Delft heeft de redactie erop gewezen dat dit artikel grote gelijkenis vertoont met een in 1968 verschenen artikel van N. Schmidt-Relenberg in *Zeitschrift für Verkehrssicherheit* (blz. 210-222): De redactie betreurt het dat de heer Nagelsmit in zijn artikel hier geen melding van maakt. Drs. Nagelsmit rectificeert dit verzuim met onderstaande verklaring.

Na opmerkelijk te zijn gemaakt op het feit dat het artikel in *ESB* no. 2918 gelijkenis vertoont met een artikel van N. Schmidt-Relenberg getiteld „Zur Soziologie des Individualverkehrs in Städten”, heb ik dit nagegaan en als resultaat hiervan is mij gebleken, dat ik een enige jaren geleden door mij gemaakte samenvatting van het artikel van Schmidt-Relenberg heb bewerkt en vervolgens als artikel in *ESB* heb gepubliceerd. Aangezien ik het artikel heb geschreven in de veronderstelling gebruik te maken van eigen aantekeningen is de naam Schmidt-Relenberg niet genoemd.

Het spreekt vanzelf, dat ik deze gang van zaken betreuren ik wil van deze gelegenheid gebruik maken de redactie van *ESB* en de lezers mijn verontschuldiging aan te bieden.

Redactie ESB

L. Nagelsmit

Literatuurkroniek

Johan Galtung: The European Community: A Superpower in the Making. Universitetsforlaget/George Allen & Unwin, Londen, 1973, 194 blz. Vertaling onder de titel **De EEG als nieuwe supermacht; Europa na de Amerikaanse hegemonie**, Kritiese Bibliotheek, Amsterdam, Van Gennep, 1973 1).

In dit controversiële boek probeert Johan Galtung, de Noorse polemoloog, met behulp van zijn eigen structurele machtstheorie een futurologisch beeld te schetsen van Europa als imperialistische grootmacht. Hij ziet de Gemeenschap als een poging van vroegere koloniale staten om de geschiedenis terug te draaien en een Eurocentrische wereld te reconstrueren, waarbinnen Europa zijn centrum in het Westen heeft.

Na deze kenschets poogt Galtung een kort overzicht te geven van de ontwikkeling van de EG. Na terloops voorspeld te hebben, dat de economische en monetaire unie en de politieke unie mogelijk reeds voor 1980 werkelijkheid zullen worden, dreigt vervolgens echter uit het verloop van het betoog toch duidelijk te zullen worden, dat de eenwording binnen de gemeenschappen niet vanzelfsprekend is. Op dat kritieke moment verplaatst Galtung het terrein van discussie en keert tegelijkertijd de bewijslast om. Zijn stelling, dat de EG een supermacht aan het worden is, kan niet worden ondergraven met beweringen over het moeizame tempo of afwezigheid van integratie en besluitvorming. De aard van de betrekkingen die de EG onderhoudt met de buitenwereld is hier beslissend (blz. 26).

Vervolgens wordt onder het motto „het is mogelijk, dus is het zo” gepostuleerd dat de EG in 1980 veertien leden 2) zal tellen, omdat inmiddels Turkije, Griekenland, Spanje en Portugal zullen zijn toegetreden. De vroegere koloniën van deze landen (Latijns-Amerika, het Ottomaanse rijk!) zullen dan, evenals de Yaoendé- en Gemenebestlanden, binnen de invloedssfeer van de Gemeenschap vallen. Welke macht zal dit wereldomspannende blok, waarin de zon niet ondergaat, — Galtung bespaart ons de clichés niet — wel niet uitoefenen?

In een theoretisch hoofdstuk onderscheidt Galtung macht in „resource power” en „structural power”. Wat betreft de „resource power” van de EG maakt hij vervolgens de klassieke fout de productie- en handelscijfers van de lidstaten zonder meer bij elkaar op te tellen, alsof deze al effectief gebundeld zijn. Ook de modieuze mogelijkheid van een EG-overheersing van de exploitatie van de diepe zeebodem wordt niet overgeslagen. Dat er daarbij van wordt uitgegaan, dat de zeebodem zal worden verdeeld onder de staten volgens het principe van equidistatie, toont slechts dat Galtung intellectuele speculatie in andere disciplines (i.c. het volkenrecht) verwacht met de werkelijkheid.

De structurele macht, Galtungs geesteskind 3), is een relationeel begrip. De wereld is verdeeld in centrum- en periferie-staten en elke staat kent intern op zijn beurt een centrum en een periferie. Het centrum oefent zowel nationaal als internationaal zijn macht uit over de periferie door middel van uitbuiting, fragmentatie („verdeel en heers”) en penetratie. Hoe werken deze drie componenten in de relaties van de EG met de derde wereld en met de Comecon?

In de betrekkingen met de derde wereld richt Galtung zijn pijlen vooral op de uitbuitingsrelatie gevormd door de verticale arbeidsverdeling tussen centrum en periferie. Het is hier dat zijn betoog het meeste hout snijdt. Want de associatie-akkoorden en de wijze waarop de EG de algemene preferenties toepast, dragen inderdaad bij tot een voortduren van een dergelijke arbeidsverdeling. De institutionele structuur van de associatie levert voorbeelden van fragmentatietactiek, al maakt Galtung zich hier en daar aan enige overdrijving schuldig.

Dit stuk van het boek is voor economisten het interessantst, vooral ook door Galtungs verzet tegen de theorie van de internationale arbeidsverdeling. Als vredebevorderend alternatief bepleit hij een zgn. horizontale arbeidsverdeling, waarin geen der deelnemers een dominante positie inneemt. Hoe we ons dit moeten voorstellen wordt nog niet vol-

doende duidelijk gemaakt en dikwijls laten de betreffende passages zich lezen als een pleidooi voor autarkie. In polemologische termen betekent dat, dat Galtung een zgn. „dissociatieve” vrede (door scheiding tussen partijen) zou voorstaan. Volgens velen en ook volgens Galtung zelf zou zo’n vrede minder duurzaam zijn dan een „associatieve” vrede (door samenwerking) 4). Het is echter de vraag of Galtung dit impliciete dilemma in zijn betoog voldoende heeft door-

dacht. In het hoofdstuk over Oost-Westrelaties in Europa is vooral opvallend hoe bepaalde problemen worden toegeschreven aan de handelwijze van de EG, hoewel het net zo goed mogelijk is deze te wijten aan de structurele en internpolitieke problemen van de Comecon. Deze fout komt ook in andere gedaanten voor. Zo wordt om de verdeel-en-heerstactiek van de EG aannemelijk te maken, verwezen naar de haast waarmee de lidstaten van de EG in 1972 verschillende handelsakkoorden met individuele Oosteuropese landen sloten. Galtung vermeldt wel, maar bekommert zich er niet om, dat de lidstaten dit allen afzonderlijk deden om te voorkomen, dat

1) De paginaverwijzingen zijn naar de Engelse editie. Helaas is de kwaliteit van de Nederlandse vertaling niet zo erg goed. Eerdere recensies verschenen in: *Nieuw Europa* 1973, No. 10 (J. W. van der Meulen), met een commentaar in *Nieuw Europa* 1973, No. 12 (R. H. van de Beeten), en *Trans-aktie* 1973, No. 9/10 (Daan Schut).

2) Het boek gaat ervan uit, dat ook Noorwegen lid geworden is.

3) Zie o.m. zijn publikaties *Feudal Systems, Structural Violence and the Structural Theory of Revolutions*, in *Proceedings of the IPRA Third General Conference I*, blz. 110-188, Van Gorcum, Assen 1970 en *A Structural theory of Imperialism* 8 *Journal of Peace Research* 1971, blz. 81-118. Zijn intellectuele schuld aan de zgn. „dependencia”-theorieën van Prebisch en Frank e.a. is duidelijk.

4) Cf. Röling, *Polemologie*, Assen, 1973, blz. 87-88 en Galtung, *On the Future of the International System*, 4 *Journal of Peace Research*, 1967, blz. 305-333. In deze oudere publikatie stelt Galtung, dat associatieve vrede gepaard zou moeten gaan aan een maximale gelijkheid tussen staten of groepen, doch de vraag naar de mogelijkheid daarvan wordt niet gesteld en het dilemma niet opgelost.

Gevaarlijke prijscompensatie

In ESB van 16 januari jl. behandelde Drs. E. Iwema enkele aspecten van mogelijke overcompensatie als gevolg van de prijscompensatie 1). Iwema beschouwde dit probleem vanuit het gezichtspunt van de inkomensverdeling, waarbij het rechtvaardigheidsbeginsel een belangrijke rol speelt. Het streven naar rechtvaardigheid kan echter ook, wanneer daartoe onjuiste instrumenten worden gehanteerd, tot ongewenste economische effecten met uiteindelijk een grotere onrechtvaardigheid leiden. De prijsindexclausule in de cao's is daarvan een voorbeeld.

In het kader van de inflatiebestrijding wenste men in 1969 de stijging van de contractlonen in de voor 1970 af te sluiten cao's te beperken. Anderzijds erkende men dat de sterke bewegingen van lonen en prijzen alsmede de toegenomen druk van de sociale verzekeringspremies en directe belastingen in de tweede helft van de jaren zestig geleid hadden tot een relatieve achteruitgang van het reëel beschikbaar loon van werknemers in de lagere inkomensgroepen. In het SER-beraad werd daarom, uitgaande van bepaalde percentages voor de toeneming van de arbeidsproductiviteit (3%) en de prijsstijging (3,5%) de verbetering van het reëel beschikbaar looninkomen van de zogenaamde modale werknemer op bijna 3% bepaald.

Omdat een sterkere prijsstijging dan op dat moment verwacht werd uiteraard altijd mogelijk bleef – hetgeen dan de beoogde verbetering van het reëel beschikbaar looninkomen weer teniet zou doen – werd in het 14e Haljaarlijkse Economische Rapport van de SER (1969) de steen der wijzen gevonden:

„Om een beperking van de contractloonstijging voor 1970 niet-temin aanvaardbaar te maken beveelt de Raad aan voor één keer in de af te sluiten cao's een bepaling op te nemen, inhoudende dat, indien de stijging van de prijsindex van het gezinsverbruik als gevolg van in dit verband relevante factoren het percentage van 3,5 overschrijdt, het contractloon dienovereenkomstig zal worden verhoogd. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat in de desbetreffende cao's de contractloonstijging inderdaad maximaal 5% bedraagt”.

dende dat, indien de stijging van de prijsindex van het gezinsverbruik als gevolg van in dit verband relevante factoren het percentage van 3,5 overschrijdt, het contractloon dienovereenkomstig zal worden verhoogd. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat in de desbetreffende cao's de contractloonstijging inderdaad maximaal 5% bedraagt”.

De prijscompensatie had daarmee haar intrede gedaan, maar niet zoals de SER haar had bedoeld. In de cao's, in 1969 en daarna afgesloten, werden namelijk twee essentiële voorwaarden die bij de SER-aanbeveling uitdrukkelijk waren gesteld, niet opgenomen. De prijsindexclausule zou immers volgens het bovenstaande

1. in de af te sluiten cao's slechts voor één keer worden toegepast;
2. alleen betrekking hebben op de voor de prijsstijging relevante factoren.

De eerste voorwaarde is duidelijk. Het getuigde evenwel van weinig ervaring of inzicht bij de SER in de sociaal-economische verhoudingen, wanneer de Raad inderdaad veronderstelde, dat aan een dergelijke voorwaarde zou worden voldaan. De tweede voorwaarde vraagt door de wijze van formulering een nadere verduidelijking.

Uit de discussies in de SER kwam naar voren dat alleen die prijsstijging voor compensatie in aanmerking komt, welke een gevolg is van loon- en prijsverhogingen als gevolg van de inkomensherverdeling door het bedrijfsleven. Het is duidelijk dat prijsstijgingen als gevolg van bijvoorbeeld oogstinvloeden en het oplopen van de prijzen der vanuit het buitenland geïmporteerde goederen niet voor compensatie in aanmerking konden komen. Hetzelfde geldt voor de gevolgen van belastingverhogingen – in het bijzonder die van de indirecte be-

na 1 januari 1973 gemeenschapsakkoorden zouden worden gesloten. Het is dus evenzeer een bewijs van fragmentatie van de EG als van de Comecon. (Sindsdien bevestigd door de praktijk van de lidstaten om na de kritieke datum nog steeds afzonderlijke zgn. „samenwerkingsakkoorden” met Comecon-leden te sluiten). Evenwel juist als de lezer denkt, dat Oost-Europa door de EG volledig zal worden uitgebuit, gefragmenteerd en gepenetreerd, komt het konijn uit de hoed: integendeel, de Comecon zal zich teweestellen; er zal een integratie-race ontstaan tussen EG en Comecon en vóór 1980 zullen twee geïntegreerde machtsblokken in Europa tegenover elkaar staan met alle gevolgen van dien. Aan Galtung kan worden overgelaten ons die gevolgen uiteen te zetten.

Na dit alles kan het niet langer verbazen, dat de EG zich zonder twijfel (nucleair) zal bewapenen, althans dat een soort uit zijn krachten gegroeide Eurogroep binnen de NAVO dat zal doen, en daarna de Pax Bruxellana zal vestigen. Tot slot geeft de schrijver nog enkele mogelijke strategieën aan om al deze zelf opgeroepen verschrikkingen te voorkomen: vechten tegen zelfgebouwde windmolens.

De bezwaren richten zich niet zozeer

tegen Galtungs speculaties over de toekomst van de EG, maar tegen het quasi-wetenschappelijke sausje waarmee ze zijn overgoten. Veel van de aangesneden problemen (associatie en defensie in het bijzonder) zijn zeer controversieel en in Nederland actueler dan ooit nu Staatssecretaris Brinkhorst de notie van het „civiele Europa” heeft gelanceerd, maar verdienen een grondiger behandeling dan in dit boek 5). Het is ook niet de eerste maal, dat een buitenstaander de eenheid (vooral wat dan heet „unity of purpose”) van de EG schromelijk overschat. Onderhandelingspartners in GATT-, UNCTAD- en Associatievergaderingen zijn op dit gebied door schade en schande wijs geworden. Galtung laadt echter de verdenking op zich niet wijs te hebben *willen* worden. Dit is het meest frappant, waar hij stelt, dat de betrekkingen van de EG met de buitenwereld centraal staan, om vervolgens door het gehele boek de impulsen vanuit de buitenwereld op de EG te verwaarlozen. Op deze wijze komt bijv. de verhouding tot de VS in het geheel niet uit de verf, omdat zij wordt afgedaan met enkele postulaten over de door de EG nagestreefde politiek. Deze tekst had moeten worden uitgegeven als een wegwerppamflet van de Noorse „Nei till

EC”-beweging in plaats van als wetenschappelijke publikatie van het Universiteitsforlaget.

Pleidooi voor een Europese Rekenkamer. Serie „Overzicht van documenten”. Publikatie van het Europees Parlement met een ten geleide van C. Berkhouter en een voorwoord van G. Spénale, 1973, 178 blz.

In de serie „Overzicht van documenten” publiceert het Europees Parlement documenten die op één onderwerp betrekking hebben. Eerdere publikaties waren aan de Europese Universiteit en de rechtstreekse algemene verkiezingen van het Europees Parlement gewijd, terwijl twee delen verschenen over de eigen middelen van EG en de budgettaire bevoegdheden van het Europees Parlement.

Het Pleidooi voor een Europese

5) Zo ontbreekt elke verwijzing naar recente onderzoeken van integratietheoretici, die steeds pessimistischer worden over de voortgang van de integratie in de EG. Om nog maar te zwijgen van zulke feitelijke onjuistheden en slordigheden, als tabellen die onvoldoende gespecificeerde gegevens bevatten of die niet juist uit de originelen zijn afgeleid (zie blz. 50, 65).

lastingen – en van verhogingen van sociale verzekeringspremies ten behoeve van een wenselijk geachte uitbreiding der collectieve voorzieningen.

De aanbeveling van de SER was een therapie zonder dat de Raad evenwel zelf eerst zich over de werking der gebruikte middelen had beraden.

De diagnose volgde in het Jaarverslag 1969 van de Nederlandsche Bank, waarin de President van de bank de loonstructuur aan een scherpzinnige analyse onderwierp. Dr. J. Zijlstra constateerde een innerlijke tegenstrijdigheid ten aanzien van de „verdeling tussen de particuliere sector en de collectieve sector – te onderscheiden in overheid en sociale verzekeringen – alsook binnen de particuliere sector tussen arbeidsinkomen en overig inkomen”.

Zijlstra's conclusie was dan ook dat de loonstructuur, met inbegrip van de prijsindexclausule die met name de invloed van de verhogingen van indirecte belastingen niet uitsloot, tot onevenwichtigheden in de nationale economie moest leiden. Daaraan kan men toevoegen, dat de prijsindexclausule in de cao's een zichzelf versterkend effect op de prijsstijging heeft. Bij overschrijding van een zekere drempel (in de bewuste SER-aanbeveling 3,5%) leidt immers een stijging van de prijsindex van het gezinsverbruik tot een pro tanto verhoging van de nominale loonsom.

In de industrie behoeft een dergelijke verhoging van de loonsom als gevolg van de arbeidsproductiviteits-toeneming niet direct tot een prijsstijging te leiden. Daarentegen zal in de diensten- en overheidssector, waar de produktiviteitsstijging slechts fractioneel is, de invloed van de prijsindexclausule zich op de tarieven bijna proportioneel doen gelden. Dit laatste verklaart het autonome en cumulatieve karakter van de kosteninflatie gedurende de laatste jaren, welke ontwikkeling ons land in dit opzicht het aanzien van bepaalde Zuidamerikaanse landen geeft.

In 1969 was een ruilvoetverslechtering door haar omvang niet actueel. Thans lopen de verwachtingen met betrekking tot de stijging van het invoerprijspeil in 1974 uiteen van 15% tot 25%. De roep om volledige compensatie wordt steeds luider. Het toegeven aan dat verlangen zal echter grote gevaren inhouden. Het aanbrengen van zogenaamde drempels is slechts een lapmiddel. Het systeem van de prijsindexclausule leidt er namelijk toe dat ook zelfs tijdelijke prijsverhogingen van bijv. grondstoffen een directe en een bestendige invloed op de loonsom hebben. Het hiervoor aangeduide proces van kosteninflatie maakt dat het deel van die tijdelijke prijsstijgingen dat eenmaal in de loonsom is verwerkt een zelfstandige inflatoire kracht wordt en bovendien niet meer omkeerbaar is. In dit verband mag niet worden vergeten, dat de wereldgrondstoffenmarkten de laatste tijd gekenmerkt worden door hectische bewegingen, die niet de weerslag zijn van gewijzigde vraag-/aanbodverhoudingen, doch zeer sterk de invloed van speculatieve krachten ondergaan. Vele prijsstijgingen zullen derhalve een tijdelijk karakter hebben.

Wij verkeren thans echter in de paradoxale situatie, dat zelfs incidentele prijsstijgingen in het buitenland door het mechanisme van de prijscompensatie tot blijvende gevolgen voor het Nederlandse prijsindexcijfer van het gezinsverbruik leiden en tevens een accelererende werking op ons inflatieproces zullen hebben. Niet alleen het buitenland, maar ook wijzelf zijn schuldig aan de inflatie.

Het op grond van de Machtigingswet afgekondigde Besluit arbeidsvoorwaarden werknemers van 19 januari jl. geeft nog enige tijd om hierover na te denken en daarnaar te handelen.

J. Timmers

1) Verwarring rond de prijscompensatie, ESB, 16 januari 1974, blz. 41.

Rekenkamer bevat — zoals de titel reeds aanduidt — meer dan een verzameling documenten. In een uitvoerige inleiding van de ondervoorzitter van de Commissie voor de begrotingen van het Europees Parlement, de Duitser Heinrich Aigner, wordt een overzicht verstrekt van het huidige stelsel van financiële controle op uitgaven en inkomsten door gemeenschapsorganen en door de lidstaten.

Hoewel de begroting 1973 van de EG een omvang van f. 15,2 mrd. had (excl. Europees Ontwikkelingsfonds), staat volgens Aigner de administratieve, de externe en de parlementaire controle in de kinderschoenen. De financiële controle op uitgaven en inkomsten die door gemeenschapsorganen worden gedaan en geheven, bestaat uit een externe en een interne controle. De externe controle vindt achteraf plaats en geschiedt door de Controlecommissie. Het lidmaatschap van de Controlecommissie vormt een nevenbetrekking voor een aantal hoogleraren, leden van rekenkamers en — sinds 1969 — ambtenaren van financiële departementen uit lidstaten. De interne controle is in elk van de Europese instellingen aan een financiële commissaris opgedragen, die zijn werkzaamheden op onafhankelijke wijze

dient te verrichten. De financiële commissaris parafeert alle betalingsopdrachten.

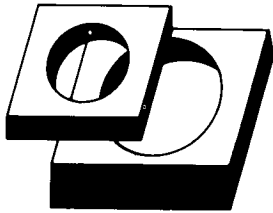
Aigner signaleert enige zwakke punten in het stelsel van externe en interne controle. Bovendien acht hij het niet juist, dat de controle op de betalingen uit het Ontwikkelingsfonds door het Directoraat-Generaal Ontwikkelingshulp geschiedt. Daarom pleit hij voor het uitbouwen van de Controlecommissie tot een Europese rekenkamer. Deze zou een zelfstandig orgaan van de EG moeten worden naast het Parlement, de Raad, de Commissie en het Hof van Justitie. Instelling van zo'n rekenkamer zou evenwel verdragwijzigingen vereisen. Omdat Aigner dit thans niet haalbaar voorkomt, schetst hij een model van een Europese rekenkamer op basis van bestaande verdragsartikelen.

De controle op de ontvangsten en uitgaven van de Gemeenschap, waarmee de nationale autoriteiten der lidstaten zijn belast, is eveneens een ingewikkeld probleem. Het betreft de vaststelling en inning van aan de Gemeenschap verschuldigde douanerechten en landbouweffingen en het aangaan van financiële verplichtingen van het Landbouwfonds. Deze gemeenschapsactiviteiten worden door nationale ambtenaren uitgevoerd.

Aigner bepleit controles ter plaatse door organen van de EG op de uitvoeringsbepalingen der lidstaten. Hij wil een gemeenschappelijke inspectiedienst in het leven roepen, die met vliegende brigades onaangemeld ter plaatse, met name aan de buitengrenzen van de Gemeenschap, bij wijze van steekproef controles verricht.

De verzameling documenten is systematisch opgezet. Ze begint met een uitvoerig overzicht van de huidige toestand, nl. een beschrijving van de omvang van de begroting der Gemeenschappen, de controle-organen en de voornaamste bepalingen betreffende financiering en controle van de begroting van de Gemeenschappen. Vervolgens wordt in grote trekken geschetst, welke onvolkomenheden in het controlestelsel optreden en hoe het Europees Parlement al jarenlang ijvert om hierin verbeteringen aangebracht te krijgen. Aan de bestrijding van fraude in de landbouwsector wordt ruime aandacht besteed. Er worden een aantal artikelen uit de pers weergegeven die enkele gevallen van fraude uitvoerig weergeven.

De controle op de eigen middelen is pas van recente datum, omdat de Raad op 21 april 1970 besloot de bijdragen van de lidstaten door eigen middelen

Welvaartsbevordering zonder pijn

D. A. P. W. VAN DER ENDE

Krachtens de in Nederland geldende tijdregeling is het wanneer de zon bijv. op 1 mei opkomt tien minuten over vijf. Zou echter van overheidswege worden bepaald dat in de nacht van 30 april op 1 mei de klokken één uur worden vooruitgezet, dan gaat de zon daarna één uur later op. Natuurlijk gaat ze dan ook een uur later onder. Dat betekent langere zomeravonden. Om te voorkomen dat het in de winter 's morgens te laat licht wordt, kunnen we in de herfst dan weer terugschakelen.

Een dergelijk stelsel noemen we zomertijd. Het is uitgevonden door een Engelsman, William Willet, die leefde van 1856 tot 1915. Bij zijn leven vond zijn denkbeeld weinig waardering. Men vroeg hem of hij ook kon voorkomen dat het 's winters ging vriezen door aan de schaal van de thermometer te sleutelen. Een jaar na zijn dood, in 1916, dus tijdens de Eerste Wereldoorlog, werd de zomertijd door de Duitsers ingevoerd. Zij zagen in dat men aldus enorm kon besparen op de steenkool en andere energiebronnen. Hun voorbeeld werd vrijwel onmiddellijk door andere landen gevolgd, w.o. Engeland en Nederland. Achteraf zijn de Engelsen Willet meer gaan waarderen en hebben zij een bescheiden gedenksteen voor hem opgericht.

Na afloop van de Eerste Wereldoorlog bleef de zomertijd in de meeste landen bestaan, ook in Nederland. De boeren hadden er grote bezwaren tegen. Ze vonden het „een waandenkbeeld, een toegeven aan een verkeerde levenswijze van de stadsbewoner”. In de periode tussen de twee wereldoorlogen zijn ze er echter niet in geslaagd de zomertijd afgeschaft te krijgen.

In de Tweede Wereldoorlog waren de Duitsers niet vergeten dat zomertijd en energiebesparing veel met elkaar te maken hebben. Tijdens de bezetting van Nederland vervingen zij de bij ons geldende Amsterdamse tijd door de Middeneuropese tijd, wat op zichzelf voor ons al een permanent „zomertijdvoordeel” van 40 minuten betekende. Op die Middeneuropese tijd voerden zij nog een uur zomertijd in, die gedurende de eerste twee jaar van de bezetting zelfs 's winters bleef gelden.

Na de bevrijding hadden wij de keus tussen de Westeuropese tijd, waarop onze geallieerde vrienden aandrongen, en handhaving van de Middeneuropese, zeg maar Duitse, tijd, wat voordeliger was voor onze kolenpositie. We kozen voor het laatste. Voorts werd besloten de invoering van een zomertijd achterwege te laten „bepaaldelijk met het oog

op de bekende bezwaren van agrarische zijde”.

In de naoorlogse jaren is er nog wel over de zomertijd gestudeerd, maar veel interesse was er niet voor. Pas in de jaren zestig, nadat bij de wet van 16 juli 1958, *Staatsblad* nr. 352, de Middeneuropese tijd „definitief” was ingevoerd, begon de openbare mening er weer belangstelling voor te krijgen.

Avondvoetbal bij daglicht

Bij invoering van de zomertijd wordt het in de zomer 's avonds een uur later donker. Aannemende dat het tot een half uur na zonsondergang licht blijft (bij helder weer duurt dat nog wat langer) en er voorts van uitgaande, dat we 's avonds om 7 uur klaar zijn met avondeten enz., dan hebben we daarna aan vrije avonden met daglicht:

	tot dusver	bij zomertijd
1 april	42 min.	1½ uur
1 mei	1 uur 33 min.	2½ uur
1 juni	2 uur 18 min.	3¼ uur
1 juli	2 uur 32 min.	3½ uur
1 augustus	2 uur 1 min.	3 uur
1 september	57 min.	2 uur
1 oktober	niets	¾ uur 1)

Voetballiefhebbers zullen constateren dat er dan in het voor- en najaar 's avonds bij daglicht wedstrijden kunnen worden gehouden.

NIPO: 56 percent vóór

De actie voor de zomertijd in de jaren zestig kwam o.a. van de ANWB, de Stichting Recreatie, de Horeca en de Federatie van Junior Kamers in Nederland. Bij een NIPO-onderzoek in 1966 verklaarde zich 56% voor, 29% tegen en 15% had geen oordeel.

Het energie-argument speelde in de discussie een geringe rol. Achteraf bekeken is dat voor die tijd, waarin de groei van het nationaal inkomen cen-

van de Gemeenschappen te vervangen. Naast de betreffende voorschriften is ook de ervaring met de externe controle in de lidstaten opgenomen. Dit hoofdstuk bevat een korte beschrijving van de organen belast met de externe controle in elke lidstaat en het standpunt van de rekenkamers van de lidstaten.

Omdat in 1970 de bevoegdheden van het Europees Parlement ten aanzien van de goedkeuring van de begroting en de controle op de uitvoering ervan zijn uitgebreid, heeft het parlement aandacht aan de positie van de Controlecommissie besteed. Thans is nog in voorbereiding een algemeen financieel reglement, waarin wordt bepaald op welke wijze de Controlecommissie haar taken dient uit te oefenen. Opgenomen zijn de documenten waarin de positie van de Controle-

commissie wordt geregeld en die de concrete uitoefening van de controle door de Controlecommissie betreffen.

De documentatie toont aan, dat een Europese rekenkamer zo snel mogelijk tot stand moet komen. Zowel de onafhankelijkheid van de controlerende instanties als de doelmatigheid van de controle moeten goed worden geregeld.

Deze publikatie van het Europees Parlement verdient in ons land voortdurend de aandacht van zowel regering als parlement te hebben. Vooral de Nederlandse leden van het Europees Parlement zouden zich voortdurend moeten inzetten voor de totstandkoming van een sluitend controlesysteem.

Europa Instituut Leiden

1) Bron: *Enkhuizer Almanak*, 379ste jaargang, blz. 97.

traal stond, niet zo vreemd. Minder elektriciteit betekent een geringere groei van het statistische nationaal produkt en minder geld in het laatje van de elektriciteitsbedrijven en dus van de overheid.

De bezwaren van de landbouw waren veel minder emotioneel dan vóór de oorlog. Het blad *De Boerderij* vroeg zich zelfs af of de agrarische bevolking nog enig bezwaar kon maken tegen invoering van de zomertijd. Toch bleken er nog enkele zakelijke bezwaren te bestaan, erop neerkomende dat sommige werkzaamheden 's morgens in het donker zouden moeten worden verricht en men voor andere werkzaamheden 's avonds zou moeten doorwerken als de rest van de bevolking reeds van haar vrije tijd zou genieten. Die bezwaren gelden echter niet voor de gehele zomerperiode.

De voordelen zag men vooral in meer gelegenheid voor avond- en weekendrecreatie, terwijl ook de mogelijkheden voor vakantiespreiding erdoor zouden worden vergroot. Dit zou een belangrijke verhoging betekenen van het nuttig rendement van de vaak mede met overheidsgeld tot stand gekomen recreatievoorzieningen. Door het in vergelijking met vóór de oorlog gewijzigde recreatiepatroon zou de zomertijd nog meer aan de behoeften van grote groepen der bevolking tegemoet komen dan vroeger. Er zou meer gelegenheid komen voor sportbeoefening, tuinieren enz. De horecabedrijven zouden ervan profiteren, niet alleen in landelijke streken, maar ook in de stad (terrassjes). Als bijkomende voordelen werden wat meer buitenlands toerisme en een iets grotere verkeersveiligheid genoemd. Ook de vervoersbedrijven dachten er wat beter van te worden.

Zwarte Piet

De diverse acties hadden tenslotte tot resultaat dat een kamerlid vragen ging stellen, niet aan de minister van Binnenlandse Zaken, onder wie de uitvoering van de wet van 1958 ressorteert, maar aan de minister van CRM. Deze nam het op met de minister van Landbouw. Via de minister van Landbouw kwam de zaak bij de staatssecretaris van Economische Zaken. Die vroeg het advies van de Sociaal-Economische Raad. Het advies van de SER verscheen twee jaar en vijf maanden na de vragen van het kamerlid (17 december 1965 - 17 mei 1968). De publieke belangstelling was toen al weer verflauwd. In het advies worden alle pro's en contra's nauwgezet overwogen, maar het is geen kosten-batenanalyse met zoveel mogelijk kwantitatieve gegevens. Tenslotte vond de SER de zomertijd niet zo'n gek idee, mits deze op ruime internationale schaal zou worden ingevoerd. Men achtte Nederland niet het meest aangewezen land om het ini-

sinds 1917

sinds 1917

STENOGRAFENBUREAU W. STEMMER & Zn. B.V.

Schiebroekseweg 22-24, telefoon (010) 22 38 66
postbus 35007, Rotterdam

vervaardigt o.a. de officiële gemeenteraadsverslagen van Arnhem, Baarn, Best, Breda, Dordrecht, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Haarlemmermeer, 's-Hertogenbosch, Hilversum, Maastricht, Rheden, Rotterdam, Tilburg en Veldhoven.

Wij leveren ook :

notulen van directie- en aandeelhoudersvergaderingen

De jarenlange gedegen ervaring van ons bureau, toepassing van moderne geluidsopnametechniek en vooral onze eerste-klas medewerkers garanderen snel en accuraat werk, uitgevoerd op uiterst betrouwbare en discrete wijze.

I.M.

tiatief te nemen, maar als een ander land het zou voorstellen, zou Nederland zich bij de voorstanders kunnen voegen.

Daarna hebben we een paar jaar over de zomertijd niet veel meer gehoord. Na het optreden van dit kabinet ging een kamerlid het eens bij de nieuwe minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne proberen. Minister Vorrink was direct

Deze rubriek wordt verzorgd door het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven

enthousiast; ze begreep niet waarom het niet al was gebeurd, maar zij vond dit een zaak voor minister Boersma. Andere kamerleden richtten zich tot minister De Gaay Fortman. Die zou het in het kabinet brengen. Het kabinet heeft de zaak in handen gesteld van de vaste ambtelijke werkgroep voor olieproblemen. Het is te hopen dat de werkgroep deze Zwarte Piet niet zonder meer naar een andere instantie zal doorspelen, maar tracht na te gaan welke kwantitatieve gevolgen de zomertijd voor het energieverbruik zal hebben.

Iets voor het gehele kabinet?

Door de oliecrisis zijn intussen ook landen als Frankrijk en Denemarken actief geworden. Volgens persberichten denken de Verenigde Staten, België, Luxemburg, Engeland en Spanje er zelfs over om de zomertijd het gehele jaar door in te voeren. Mogelijk leent dit onderwerp zich voor een gezamenlijke actie van het gehele kabinet. De voordelen zijn evident:

- de minister-president zou, gezien de bij dit kabinet gebruikelijke nachtelijke vergaderingen, besparen op de elektriciteitsrekening van het Catushuis;
- minister Lubbers zou een nieuwe

vorm van energiebesparing invoeren, juist in de lenteperiode, wanneer het sluiten der gordijnen minder spectaculair gaat worden;

- staatssecretaris Hazekamp zou de horeca aldus een royale compensatie geven voor de schade wegens de auto-loze zondagen, zonder dat het de schatkist een cent kost;
- minister Van Doorn zou, eveneens zonder kosten, de gebruiksmogelijkheden van de sport- en recreatiefaciliteiten belangrijk uitbreiden. Dit gebaar kan hem van pas komen wanneer er eventueel bij de begrotingsbesprekingen van dit jaar niet veel geld beschikbaar zal blijken te zijn voor uitbreiding van die voorzieningen;
- minister Boersma zou, doordat het in de vakantieperiode 's avonds langer licht blijft, tegemoet komen aan het verlangen naar meer vakantie. De werkgevers zullen geen bezwaar maken, omdat tijdens de werkperiode een warm middaguur wordt vervangen door een koel ochtenduur, wat de produktiviteit verhoogt;
- minister Duisenberg zou, wanneer de mensen gelegenheid krijgen om in lange zomervonden hun geld uit te geven, via de omzetbelasting en hogere inkomsten voor horeca e.d. de achterstand in de belastingontvangsten weer wat inlopen.

Verder zijn er nog de bijkomende voordelen voor de volksgezondheid (meer in de buitenlucht), de verkeersveiligheid, de betalingsbalans (buitenlandse toeristen) enz. enz.

Snelle actie is geboden. In 1916 verleende het parlement zijn medewerking door het desbetreffend wetsontwerp in korte tijd te behandelen. Het parlement van 1974 zal niet minder diligent willen zijn.

D. A. P. W. van der Ende

Ralph W. Pfouts: Elementary Economics: A Mathematical Approach. John Wiley, Chichester, 335 blz., £ 4.75.

In de inleiding van zijn boek zegt de schrijver, dat zijns inziens economie het beste geleerd kan worden met gebruikmaking van elementaire wiskundige methoden. Nu is dat een gegeven, dat al lang aan vele economen bekend is, zodat de uitdrukkelijke vermelding ervan voor velen niet méér is dan het intrappen van een open deur. Een argeleze lezer zou echter uit die inleiding kunnen destilleren, dat de schrijver meer op het oog heeft dan datgene, wat aan wiskunde reeds lang in elementaire leerboeken wordt gebruikt. Tot zijn teleurstelling blijkt dit laatste niet het geval te zijn.

Op traditionele wijze wordt een inleiding gegeven in de economische theorie. Na een summier behandeling van het kenobject van de economische theorie, een inleiding tot het functioneren van het economische systeem en een beschrijving van een eenvoudig marktmechanisme, komt in de hoofdstukken 4 t/m 12 de macro-economie aan de orde. Achtereenvolgens worden behandeld: nationaal produkt en nationaal inkomen, consumptie, sparen en investeren, een model voor inkomensvorming, prijzen, geld en speculatie, inflatie, het bankwezen en de geldcreatie, economische fluctuaties en tijdreeksen, een macro-economisch model, economische groei.

De auteur voegt in deze hoofdstukken weinig of niets toe aan de theorie, zoals die in andere elementaire leerboeken wordt gegeven, terwijl de behandeling geschiedt met behulp van de reeds lang in zwang zijnde modellen van multiplier, accelerator en economische groei. Een inleiding in de aspecten, die met name voor een wiskundige benadering van essentieel belang zijn, ontbreekt. De wiskunde is niet meer dan een aanvulling op de verbale of de grafische behandeling. Een inleiding in het modelbegrip zelf ontbreekt; een aanduiding van het gebruik van matrixmethoden of alleen maar een literatuurverwijzing in die richting komt in het boek niet voor; begrippen als causaliteit, simultaneïteit en recursiviteit, exogeen en endogeen, blijven de lezer vreemd. Dit alles leidt tot de conclusie, dat het tweede deel van de titel, „A Mathematical Approach”, gemeten naar de hui-

dige maatstaven niet serieus te nemen is.

Hetzelfde kan worden opgemerkt ten aanzien van het derde deel, waarin de micro-economie wordt behandeld (hoofdstukken 13 t/m 19): nutstheorie en individuele vraag, produktie en kosten, perfecte markten, monopolie en monopsonie, oligopolie, monopolistische concurrentie, welvaartseconomie. Ook nu weer de traditionele behandeling, waarbij aan de consumentzijde wordt uitgegaan van nutsmaximering, terwijl het gedrag van de producent primair wordt benaderd vanuit het axioma der winstmaximering. Opnieuw mag de vraag gesteld worden, wat de uitdrukkelijke ondertitel van het boek voor inhoud heeft. Persoonlijk heb ik niet meer kunnen vinden dan wat in andere elementaire leerboeken gedaan wordt met de wiskunde als hulpmiddel. Voorts komt vooral in dit deel van het boek veel wiskunde volledig in de lucht te hangen, doordat een verwijzing naar relevante literatuur ontbreekt. Wat bijvoorbeeld te denken van het plompverloren introduceren van de Lagrange-multiplier, een begrip dat toch niet zonder meer geacht mag worden te behoren tot de geestelijke bagage van een student met „enige kennis van de differentiaalrekening” (zie inleiding boek).

Tenslotte wordt in de laatste hoofdstukken aandacht besteed aan: de internationale handel; de problematiek van de ontwikkelingslanden en het financiële gedrag van de overheid, terwijl het laatste hoofdstuk is gewijd aan de wetenschappelijke methode en de methodologie in de economische wetenschap, waarbij speciaal aandacht wordt geschonken aan de discussie rond Friedman's artikel: „The Methodology of Positive Economics”.

De summier inhoudsopgave overziend lijkt het een bijna onmogelijke opgave in het bestek van ruim 300 bladzijden een afgerond beeld van de economische theorie te geven. Naar mijn mening is de schrijver daar ook niet in geslaagd. Gewezen werd reeds op de wiskundige behandeling, die niet meer geeft dan wat ook elders wordt gedaan, zodat de in de inleiding gegeven nadruk op de wiskundige benadering van economische problemen niet erg overtuig-

gend aandoet. Een belangrijk bezwaar acht ik voorts het feit, dat de schrijver niet alleen er niet in is geslaagd de samenhang tussen de verschillende onderdelen, en met name de samenhang tussen micro- en macro-economie, tot zijn recht te laten komen, maar zelfs geen poging doet een aanduiding van een dergelijke samenhang te geven. Naar de mening van de auteur houdt de micro-economie zich bezig met de kleinste eenheden in de economische werkelijkheid, zoals de individuele consument en de individuele ondernemer, terwijl anderzijds de macro-economie zich concentreert op verschijnselen, samenhangend met geaggregeerde grootheden: nationaal inkomen, totale consumptieve uitgaven, totaal der investeringen. Dit is een bepaalde visie op het onderscheid tussen micro en macro, waartegenover een andere visie te stellen zou zijn, die de accenten heel anders legt (zie bijv. Lancaster: *Introduction to modern micro-economics*). Maar in de hier naar voren gebrachte visie is er duidelijk verband tussen de verschijnselen op micro- en op macro-niveau, en men zou dus mogen verwachten, dat de auteur een poging doet iets van die samenhang te laten zien. Ook op dit punt faalt het boek, met name in didactisch opzicht. Weliswaar wordt op sommige plaatsen aandacht geschonken aan die samenhang, bijv. de samenhang tussen de macro-economische consumptiefunctie en budgetstudies, maar deze verbindingsschakels komen te incidenteel voor, terwijl juist een meer systematische behandeling op zijn plaats zou zijn, zelfs al zou deze behandeling uitmonden in de conclusie, dat concreet zeer moeilijk verbanden tussen beide onderdelen zijn te leggen. Nu maakt het boek de indruk, ontstaan te zijn uit de samenvoeging van twee afzonderlijke leerboeken over micro- en macro-economie, aangevuld met enige onderwerpen die buiten het kader van deze tweedeling vallen.

Een laatste opmerking. Een goede inleiding behoort mijns inziens een gids te zijn voor verdere studie. Dat impliceert, dat het boek vele relevante literatuurverwijzingen moet bevatten. Deze ontbreken in het boek echter nagenoeg geheel, en hebben voornamelijk betrekking op zeer specialistische deelonderwerpen. Ook hier blijft het boek, met name in didactisch opzicht, onder de maat.

Resumerend: geen boek, dat aanbevolen kan worden als leidraad voor een college inleiding in de economie, noch als verplichte of additionele literatuur bij een dergelijk college, terwijl weinigen iets wezenlijks zullen missen, indien ze deze aanvulling op de inleidende vakliteratuur niet aan hun bibliotheek toevoegen.

A. Kunstman

Gedurende de laatste 15 jaren heeft de belangstelling voor monetaire verschijnselen een opmerkelijke opleving ondergaan. De ideeën van de pioniers van deze nieuwe ontwikkeling, Friedman en Tobin, zijn door een groot aantal economen bekritiseerd en verder uitgewerkt. Dientengevolge is er een enorme hoeveelheid literatuur in de vorm van boeken en tijdschriftartikelen op monetair gebied verschenen sinds 1955.

Zoals het meestal gaat, wanneer er zich nieuwe ontwikkelingen binnen de wetenschap voordoen, komen er na verloop van tijd auteurs die voor zichzelf en/of voor anderen „de zaken eens op een rijtje willen zetten”, om zodoende tot een systematisch inzicht in en een oordeel over een onderdeel van de economische theorie te komen. In dit licht moet het genoemde boek van Bain worden gezien.

De opbouw van het boek is helder, na de vraag naar het aanbod van geld in afzonderlijke hoofdstukken te hebben behandeld volgen hoofdstukken over het transmissiemechanisme (beïnvlo-

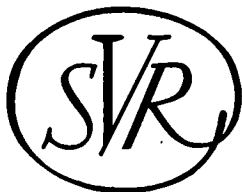
ding van de reële sfeer door de financiële sfeer), over de instrumenten van de monetaire politiek en tenslotte over de doeleinden in indicatoren van de monetaire politiek.

In het hoofdstuk over het aanbod van geld wordt uitgebreid ingegaan op de theorie van de geldmultiplicator. De schrijver komt tot de conclusie, dat deze theorie voor een aantal landen een bevredigende verklaring van het geldaanbod kan geven, maar zeker niet voor het Verenigd Koninkrijk.

De behandeling van de vraagtheorie van het geld start bij de kwantiteitstheorieën van Fisher en Cambridge om dan via de Keynesiaanse liquiditeitsvoorkeurtheorie terecht te komen bij de herformulering van de kwantiteitstheorie door Friedman. Het is interessant te vermelden, dat aan het einde van dit hoofdstuk een overzicht wordt gegeven van het empirische onderzoek naar de vorm van de vraagfunctie naar geld (de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk). Hoewel de resultaten van deze onderzoeken vaak strijdig zijn, wordt het duidelijk, dat de

vraag naar geld niet adequaat beschreven kan worden door een eenvoudige functie met één of twee onafhankelijke variabelen. Bain komt dan ook tot de conclusie, dat de portefeuille-aanpak, waarin een groot aantal financiële en reële activa een rol spelen, de beste aanpak is.

Het hoofdstuk over het transmissiemechanisme neemt terecht een belangrijke plaats in het geheel in. De schrijver maakt onderscheid tussen de stroming in de literatuur die een directe relatie legt tussen veranderingen in de geldhoeveelheid en de bestedingen en de stroming die deze relatie indirect legt, meestal via interestvoeten. Hiermede zitten we dan midden in de discussie tussen Monetaristen en Keynesianen over de vraag welke relatie in de economie als de meest stabiele moet worden beschouwd: de vraagfunctie van geld of de consumptiefunctie. Empirisch onderzoek op dit gebied heeft geen eenduidig resultaat opgeleverd. Bain wijdt in dit hoofdstuk ook nog een bespreking aan de beschikbaarheidshypothese. De schrijver is van mening dat hierin een instrument gelegen is om de bestedingen te beïnvloeden, hoewel hij onderkent, dat de mate van zelffi-

SOCIALE VERZEKERINGSRAAD 's-GRAVENHAGE

De SOCIALE VERZEKERINGSRAAD te Den Haag - overkoepelend orgaan voor de uitvoering van de werknemers- en volksverzekeringen - zoekt een

economisch geschoold wetenschappelijk onderzoeker

die in teamverband wil meewerken aan de uitvoering van het voor de beleidsvoering en de daarop gerichte research beschikbare informatiesysteem. Hij zal aan deze research substantieel bijdragen. Een redelijke econometrische scholing en belangstelling voor sociaal-politieke vraagstukken is vereist.

Wij bieden een ruime gelegenheid tot contact met vakgenoten en beoefenaren van andere disciplines.

Salariëring zal volgens eigen regeling plaats vinden; de pensioenregeling is identiek aan die van de overheid.

Een psychologisch onderzoek zal deel uitmaken van de selectieprocedure.

Sollicitaties met vermelding van volledige gegevens te richten aan de algemeen secretaris, mr. G. J. Oosterhuis, President Kennedylaan 21, 's-Gravenhage, tel. 070 - 46 93 70, die ook gaarne nadere inlichtingen verstrekt.

nanciering van bedrijven en internationale relaties van vooral grote bedrijven het monetaire beleid op dit punt in belangrijke mate zullen kunnen frustreren.

De instrumenten van de monetaire politiek als discontopolitiek, liquiditeitsvoorschriften, kasreservepolitiek en directe kredietbeheersing vinden in het volgende hoofdstuk een zeer, beknopte bespreking, die is toegespitst op het Engelse institutionele kader, hoewel ook aan het systeem in de Verenigde Staten enige aandacht wordt besteed.

Het laatste hoofdstuk wordt besteed aan de behandeling van de vraag welke plaats de monetaire politiek moet innemen in het geheel van instrumenten van de economische politiek en aan het probleem van het vinden van de juiste indicatoren voor de monetaire politiek. De eerste vraag wordt naar mijn smaak wel erg summier behandeld, hoewel ter verdediging van de schrijver aangevoerd kan worden dat dit onderwerp slechts

grenst aan de opzet van het boek. Bij de behandeling van de tweede vraag wordt veel aandacht besteed aan de voor- en nadelen van de zgn. Tobin-indicator, (die erop neerkomt dat gekeken moet worden naar het verschil tussen de aandelenkoersen en de prijzen van kapitaalgoederen) tegenover de voor- en nadelen van interestvoeten als indicatoren.

Ons samenvattend oordeel over dit boek is, dat het door zijn beknoptheid en helderheid van betoogtrant bijzonder geschikt is voor theoretici en praktici die, zonder specialist te willen worden, iets willen weten van de belangrijkste ontwikkelingen in de monetaire theorie van de laatste 15 jaar. Een belangrijk nadeel hierbij is dat de beschrijving van het institutionele kader toegespitst is op het Verenigd Koninkrijk met zo nu en dan kleine uitstapjes naar de Verenigde Staten. Het bijkomende voordeel van de lage prijs van de Penguinboeken mag echter ook niet onvermeld blijven.

B.S. Wilpstra

esb

Mededeling

INVESTERINGSPROBLEMEN

Binnenkort start de Vereniging van Afgestudeerden der NEH een postdoctorale cursus over „Investeringsproblemen”. Projectieleider is Prof. Dr. A. I. Diepenhorst.

De cursus zal worden gehouden op 26 maart, 2 april en 9 april a.s., steeds van 19.30 tot 21.30 uur in de Erasmus Universiteit Rotterdam, Burg. Oudlaan 50.

Kosten: f. 60 voor leden van de VVA en van zusterorganisaties en f. 80 voor niet-leden; over te maken op postgiro 532153 t.n.v. VVA, Rotterdam.

Aanmeldingsformulier en inlichtingen: Secretariaat Vereniging van Afgestudeerden, Burg. Oudlaan 50, Rotterdam-3016, tel.: (010) 14 55 11.

Bij de Afdeling Financiën van de Gemeentesecretarie te Schiedam kan worden geplaatst een

jong bedrijfseconoom (drs)

Zijn taak zal onder meer omvatten de planning van de gemeentelijke investeringen, de rapportage van de budgettaire ontwikkeling van de gemeente op korte en lange termijn en het opstellen van een meerjarenbegroting.

Belangstelling voor automatisering kan tot aanbeveling strekken.

Het salaris voor deze funktionaris ligt bij aanstelling, afhankelijk van opleiding en

ervaring, tussen f 1671,- en f 2532,- per maand (salarisregeling 1-8-73), terwijl hij ook valt onder de gunstige secundaire arbeidsvoorwaarden voor het overheidspersoneel.

Belangstellenden wordt verzocht een sollicitatieformulier aan te vragen bij de Secretarie-afdeling Personeelszaken, Emmastraat 1, Schiedam. Telefoon (010) 260500, met vermelding van vakaturenummer 4033.

gemeente
Schiedam

